

Didactische
taalondersteuning
voor zaakvakleerkrachten met
ex-OKAN-leerlingen in de klas

Ingrid Declercq & Liesbeth Ghesquière
VIVES hogeschool, campus Torhout

INHOUDSOPGAVE

Wat moeten (zaakvak)leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen weten?	4
Wie zijn die ex-OKAN-leerlingen?	4
Wat is hun voortraject?.....	5
Het taalgebruik in de klas	6
De woordenschatkennis	6
Welke problemen mogen (zaakvak)leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen verwachten?... 8	
Inhoudelijk	8
Didactisch.....	8
Motivatie en welbevinden.....	8
Wat kunnen (zaakvak)leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de les doen?	9
Richtlijn 1: Werk doelgericht, activeer voorkennis. Baseer je op de vak- en taaldoelen.....	9
Richtlijn 2: Zorg voor een leerzaam en rijk taalaanbod.....	12
Richtlijn 3: Stimuleer een positief talige grondhouding.....	22
Richtlijn 4: Werk aan woordenschat	24
Richtlijn 5: Geef feedback op maat.....	27
Hoe kunnen (zaakvak)leerkrachten hun evaluatie afstemmen op ex-OKAN-leerlingen? ..	31
Uitgewerkt lesmateriaal volgens de vijf didactische richtlijnen.....	34
Bronnen	34

Inleiding: met ex-OKAN-leerlingen aan de slag in de zaakvakken

Zaakvakleerkrachten staan meer dan ooit voor een uitdagende klascontext. Ex-OKAN-leerlingen, die het Nederlands nog niet goed onder de knie hebben, volgen hun lessen mee. Voor leerkrachten is het daarbij niet altijd duidelijk hoe ze deze leerlingen optimaal kunnen laten participeren en hoe ze talige ondersteuning kunnen bieden tijdens de lessen, bij de mondelinge en schriftelijke opdrachten en bij de evaluatie.

Deze didactische tool wil zaakvakleerkrachten daarbij praktisch op weg helpen. De aanbevelingen zijn het resultaat van twee onderzoekprojecten uitgevoerd door twee lerarenopleiders Nederlands van Hogeschool Vives, campus Torhout. In die vorige onderzoeken, het PWO-project Didactische noden voor zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de klas (2019) en het vervolproject Didactische tool voor zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de klas (2020) onderzochten ze de noden van zowel de leerlingen als de leerkrachten en ontwikkelden ze een taalkundig-didactische tool om aan deze noden tegemoet te komen.

In deze didactische gids verneem je, als (zaakvak) leerkracht met ex-OKAN-leerlingen in je klas, wat je moet weten, wat je mag verwachten en vooral wat je concreet kunt doen.

Je krijgt concrete voorbeelden van hoe zaakvakleerkrachten hun les- en evaluatiemateriaal kunnen optimaliseren om doelgericht te werken, vanuit een leerzaam en rijk taalaanbod, met expliciete aandacht voor woordenschat en feedback op maat van de lerende.

Deze didactische tool telt daarom vijf onderdelen:

1. Wat moeten zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen weten?
2. Welke problemen mogen zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen verwachten?
3. Wat kunnen zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen concreet doen?
4. Hoe kunnen zaakvakleerkrachten hun evaluatie afstemmen op ex-OKAN-leerlingen?
5. Uitgewerkt lesmateriaal voor zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de klas.

Met financiële steun van de provincie West-Vlaanderen ontwikkelden de onderzoekers bovendien een digitaal leerpad dat vrij toegankelijk is voor alle geïnteresseerde leerkrachten. Wie hiermee aan de slag wil, kan zich hiervoor aanmelden via een link op de onderzoekswebsite van dit project: <https://www.vives.be/nl/onderzoek/project/duurzame-taalondersteuning-voor-ex-OKAN-leerlingen-het-secundair-onderwijs>.

Reacties en aanvullingen zijn steeds welkom:
Ingrid.declercq@vives.be / liesbeth.ghesquiere@vives.be

Wat moeten (zaakvak) leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen weten?

Wie zijn die ex-OKAN-leerlingen?

De groep ex-OKAN-leerlingen is erg heterogeen. De leerlingen verschillen qua cultuur, leeftijd, scholingsgraad, thuissituatie. Voor nieuwkomers in een asielpcedure is de schrik om uitgewezen te worden een zware belasting op hun schoolse leven. Sommigen komen aan met grote, onverwerkte trauma's. Ze waren getuige of zelf slachtoffer van zware geweldplegingen, ze hebben dichte familieleden verloren, etc.

De cognitieve mogelijkheden van deze leerlingen inschatten, is quasi onmogelijk. De meeste teksten in schoolboeken en/of instructies erbij zijn taalgebonden en de resultaten zijn dan ook vaak geen juiste weerspiegeling van hun talent. Dit zal zeker belangrijk zijn voor het vervolgonderwijs: is een (te) trage vordering te wijten aan de taalbarrière of aan beperkte intellectuele capaciteiten?

Dit zorgt ervoor dat we diverse leerlingentypes¹ kunnen onderscheiden:

- Gelijkschoolde leerlingen die uit een schoolsysteem komen dat vakinhoudelijk lijkt op het onze. De didactiek en studiemethodes kunnen wel verschillen.
- Andersgeschoolde leerlingen die lange tijd schoolgelopen hebben, maar in een onderwijsstelsel dat sterk verschilt van het onze.
- Laaggeschoolde leerlingen die een discontinue schoolloopbaan achter de rug hebben. Dit resulteert in een gebrek aan voorkennis, zeer gebrekkige basisvaardigheden (rekenen, lezen & schrijven).

- Ongeschoolde leerlingen die een lage alfabetiseringsgraad hebben en vaak weinig kennis van de wereld. Ze hebben ook moeite met schoolse attitudes en hun inzicht beperkt zich tot 'hier en nu'.

Wat is hun voortraject?

De meeste ex-OKAN-leerlingen hebben een jaar onthaalonderwijs achter de rug. Het onthaalonderwijs is nl. voor:

- leerlingen die het Nederlands niet als moedertaal of thuistaal hebben;
- leerlingen die de onderwijstaal onvoldoende beheersen om de reguliere lessen te kunnen volgen;
- leerlingen die tussen 12 en 18 jaar zijn op 31 december van het lopende schooljaar;
- leerlingen die maximaal 1 jaar ononderbroken in België zijn;
- leerlingen die maximaal 9 maanden onderwijs in het Nederlands gevolgd hebben.

Het doel van OKAN is driedig:

- eerste opvang voor jongeren die nieuw zijn in België (socio-emotioneel)
- Nederlands aanleren: om in de Belgische samenleving te kunnen functioneren en om te kunnen doorstromen naar het secundair onderwijs/ het volwassenonderwijs/ de arbeidsmarkt.
- trajectbegeleiding

De duur van het OKAN-traject is standaard een schooljaar, maar in een toelatingsklassenraad kan beslist worden om daarvan af te wijken. Daarin zijn er grote verschillen tussen OKAN-scholen. Steeds vaker blijkt een jaar niet voldoende. Daarom opteren scholen vaak voor een tweede OKAN-jaar of een schakelklas.

Het OKAN-programma is wettelijk bepaald. Er worden minimaal 28 uur gegeven, waaronder twee uur een levensbeschouwelijk vak en 26 uur Nederlands voor nieuwkomers. Dit Nederlands mag gelinkt worden aan andere vakken. De meeste scholen programmeren ook nog ongeveer vier uur LO. Er zijn geen leerplannen, enkel ontwikkelingsdoelen. Vaak zijn er geen handboeken en er is evenmin een uniform evaluatiesysteem.

Veel ex-OKAN-leerlingen hebben hoe dan ook in de eerste weken op de vervolgschool tijd nodig om te wennen aan het andere niveau van taalvaardigheid, het snellere tempo en de verschillende vakinhouden. Als zij die tijd niet krijgen, loopt het vaak al snel mis: leerlingen begrijpen de lessen niet, durven geen vragen te stellen en halen slechte resultaten op hun eerste testen. Het is moeilijk die neerwaartse spiraal om te buigen naar een positief verhaal. Sommige scholen kiezen daarom voor een 'inlooperperiode'. In die periode wil de school de ex-OKAN-

leerlingen de tijd geven te wennen aan de nieuwe context, om hen een eerlijkere startkans te geven.

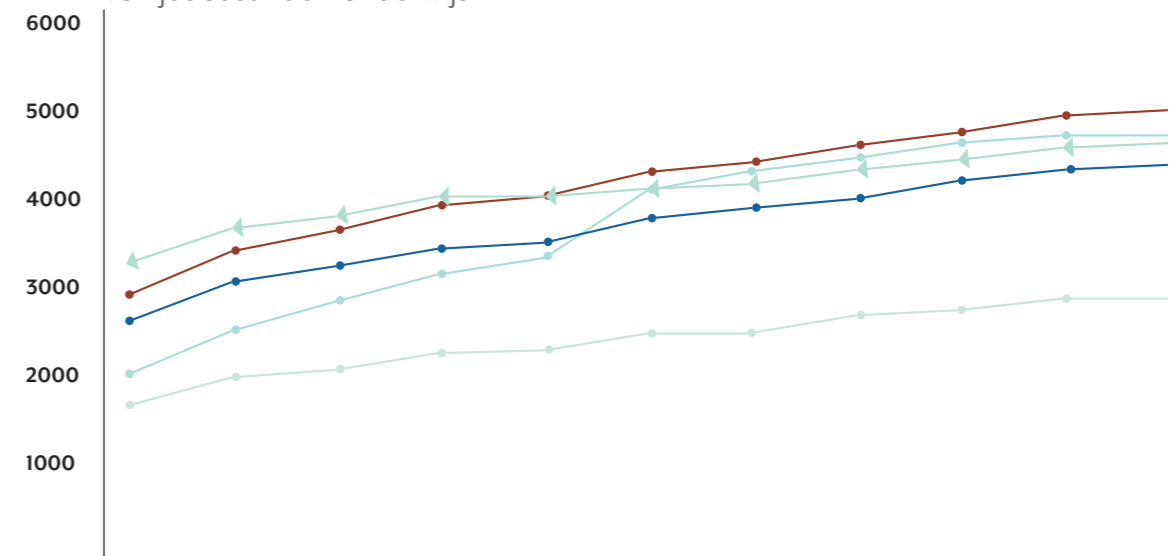
Ook de ouders kunnen onvoldoende de talenten van hun kinderen afwegen t.o.v. het onderwijs in Vlaanderen. Bovendien is hun verwachtingspatroon vaak heel hoog ('Mijn zoon moet later naar de universiteit.') en kijken zij nog meer dan de ouders hier meewarig naar het beroepsonderwijs.

Als de leerling enkel en alleen met Nederlands geconfronteerd wordt op school, verloopt de assimilatie vrij traag. Wie ook in zijn thuissituatie, in een jeugdbeweging of sportclub het Nederlands leert gebruiken, maakt met veel grotere sprongen progressie.

De trajectbegeleiding bestaat uit:

- gesprekken met een vervolgschoolcoach;
- informatie voor leerling en ouders/begeleiders over opties na OKAN;
- eventueel snuffelstage of proefdraaien in regulier onderwijs;
- hulp bij inschrijven in een geschikte vervolgschool.

Evolutie van het aantal anderstalige nieuwkomers gewoon voltijds secundair onderwijs

	september	oktober	november	december	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli
Schooljaar 2014 - 2015	1712	2033	2124	2284	2325	2502	2555	2693	2806	2901	2923
Schooljaar 2015 - 2016	2059	2526	2870	3148	3340	4111	4281	4427	4560	4685	4696
Schooljaar 2016 - 2017	3330	3672	3820	3994	4031	4096	4165	4306	4428	4604	4666
Schooljaar 2017 - 2018	2655	3078	3251	3444	3506	3758	3887	4014	4186	4330	4353
Schooljaar 2018 - 2019	2952	3403	3604	3897	4004	4293	4375	4544	4721	4904	4939

¹ Bron: Fontyn, S. (2019)

Het taalgebruik in de klas

De nieuwkomers worden op school onmiddellijk geconfronteerd met twee soorten Nederlands: wat ze in de klas leren en wat op de speelplaats gesproken wordt. Ook dit bemoeilijkt de integratie van deze leerlingen in het gewoon onderwijs. Het taalgebruik in de klas wijkt sterk af van de taal die de leerlingen thuis, op de speelplaats en in hun vrije tijd gebruiken. We moeten namelijk een onderscheid maken tussen CAT en DAT.

Dagelijkse algemene taalvaardigheid 'DAT'

Het eten staat in de koelkast.

De context is concreet, waarneembaar, gekend. De ontvanger weet wat hem te doen staat. Er is interactie tussen gelijkwaardige partners, man- vrouw, moeder-kind. De conversatie bestaat uit eenvoudige mondelinge zinnen.

Cognitieve academische taalvaardigheid 'CAT'

Celbiologie (ook wel cytologie of celleer) is een onderdeel van de biologie waarin men de structuur, functie en levensverrichtingen van de cel bestudeert.

De context is vaak niet concreet (abstract) of gekend.

We spreken van gedecontextualiseerd taalgebruik.

De interactie is meer eenrichtingsverkeer, de leerkracht is een insider, de leerling een outsider. Het schema hieronder maakt duidelijk waarom het taalgebruik op school cognitief complex is³.

De woordenschatkennis

Op het einde van het basisonderwijs kent een reguliere leerling ongeveer 16000 woorden. Na 1 jaar OKAN kent een leerling er ongeveer 2000 à 3000.

Onderstaande gatentekst illustreert wat dit voor deze leerlingen betekent.

Voorbeeld: Gatentekst⁴

Het --- liep uit de ---: het --- tot ---. Er werd steeds meer --- gebouwd. Het --- had er sterk onder te ---. Er werden --- dwars door --- ---. De --- gebruikten te veel van het --- water en de --- van het --- en de --- namen toe. De zee en het --- werden als --- gebruikt. De Spaanse --- werd --- door wat de --- thuis --- waren. Toen de --- ook nog sterk ---, gingen de --- naar andere landen en raakte het Spaanse --- - ---in—

Om de basis dagelijkse taal te verwerven hebben ex-OKAN-leerlingen ongeveer twee jaar nodig, om de schooltaal en het niveau van een native speaker te behalen, ongeveer zeven jaar.

Het taalverwervingsproces

Taalontwikkeling verloopt net zoals bij een native speaker eerst receptief, dan productief. Er is altijd een stille periode. Het is onbepaald hoe lang die duurt. Het is belangrijk dat de leerkracht die stille periode respecteert. De manier waarop een OKAN-leerling Nederlands leert, verschilt namelijk niet zoveel van de wijze waarop een baby zijn moedertaal verwerft. Uiteraard zijn de omgevingsfactoren totaal verschillend, maar het verwervingsproces vertoont veel gelijkenissen. Een mens heeft het aangeboren vermogen om taal te leren. Dat proces start al heel vroeg bij kinderen: jonge baby's luisteren naar hun omgeving en proberen structuur te vinden in wat ze horen.

Deze 'stille periode' zien we ook terug bij OKAN-leerlingen. Op basis van wat ze horen, stellen taalleerders hypothesen op. Die gaan ze vervolgens toetsen. Dat zien we gebeuren wanneer peuters zinnen vormen als 'En toen loopte ik naar mijn mama.' Wanneer, zoals in dit voorbeeld, de hypothese fout is, zal die door de omgeving gecorrigeerd worden en past de taalleerder zijn hypothese aan. Taal verwerven is zo een proces van 'trial en error' dat veel tijd vraagt.

In het geval van anderstalige nieuwkomers onderscheiden Lenaerts & Wauthier (2014) vier fasen.

- In de gewenningsfase moet de anderstalige leerling wennen aan de schoolwereld en de taal. De taalontwikkeling is wel begonnen, maar beperkt zich tot een passieve kennis van de tweede taal. De leerling gaat op verkenning. Hierbij is het van groot belang dat hij zich veilig voelt in de omgeving waarin hij zich bevindt. Zoals hierboven uitgelegd, gaat deze stille periode aan het praten vooraf. Het moet dan mogelijk zijn om zich in zijn eigen taal uit te drukken. Daarbij moet hij de tijd krijgen om vertrouwd te raken met de verschillende klanken van de nieuwe taal en er door groepering en ordening betekenis aan toe te kennen. Het is belangrijk dat hij de tijd krijgt om te luisteren, maar het is ook belangrijk om de praatbehoefte uit te lokken.

- In de sociale of redzaamheidsfase maakt de nieuwkomer de overgang van passief naar actief taalgebruik. Hij beseft dat hij de tweede taal nodig heeft om zichzelf te redden in de sociale omgeving en om contact te krijgen met andere leerlingen. Wanneer de anderstalige nieuwkomer iets nodig heeft, moet hij of zij daarom kunnen vragen.

- In de aanspreekbaarheidsfase kan de anderstalige leerling op een volwaardige manier participeren in het sociale interactieproces. Taal vormt geen belemmering meer om sociale contacten te leggen met andere kinderen. Hij is 'aanspreekbaar', dat wil zeggen dat hij eigen activiteiten onder woorden kan brengen, handelingen van anderen kan sturen en kan reageren op aanwijzingen.

- De laatste fase noemen we de taal-denkfase. De nieuwkomer bezit al een behoorlijke woordenschat en een aantal elementaire tweedetaalstructuren die nodig zijn om verbanden tussen zinnen en zinsdelen aan te geven. De taal wordt nu steeds meer gebruikt om de werkelijkheid te ordenen, te beschrijven en te verklaren. Dat uit zich in het feit dat hij kan spreken over dingen in het verleden of in de toekomst, het gebruik van hoeveelheidswoorden, het maken van vergelijkingen, het aanduiden van relaties en verbanden.

Van belang bij dit hele proces is een positief talige grondhouding. Meertaligheid moet namelijk worden gezien als een troef in plaats van als een probleem. De leerlingen die instromen, bezitten al een kapitaal aan kennis over taal. De grondige kennis van hun moedertaal is cruciaal: het is onmogelijk om een tweede en vreemde taal te verwerven als het fundament van de moedertaal niet stevig is. Onderstaande figuren illustreren dit.

Wat maakt schooltaal zo moeilijk?

ABSTRACTE WOORDENSCHAT

Vaktaal

hom, paaien, uitwendige bevruchting, larve, broedzorg, steur, interestvoet, monetair, leenheer, vazal, cilinder, drieklauwplaat

Specifieke schooltaal

bevatten, beschikbaar, relatief, voedingsstof, stadium, produceren, omvang, beïnvloed, middelen, verschaffen, ondervinden, voortkomen

Bind- en verwijswaarden

daarenboven, daarbij, net als, vandaar, enerzijds ... anderzijds, omdat, als gevolg van, dan

Complexe zinspatronen

Vb: 'Eitjes bevatten daarenboven relatief weinig voedingsstoffen, zodat het zich ontwikkelend embryo vlug door het beschikbare voedsel heen raakt.'; 'Daarom worden metalen met elkaar of met andere stoffen versmolten, waardoor een nieuwe metaalsoort ontstaat die betere eigenschappen heeft.'

³ Bron: Gobeyn.S.(2019)

⁴ Bron: Bart Decraemer, sn, sd.

Welke problemen mogen (zaakvak)leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen verwachten?

Declercq & Ghesquière (2019) kwamen tot de volgende conclusies.

Inhoudelijk

De vereiste voorkennis voor de zaakvakken van ex-OKAN-leerlingen is vaak nihil. Dit betekent niet dat ze minder bagage hebben, ze hebben gewoon een ander referentiekader.

Bovendien is vakjargon extreem moeilijk als je nog volop woordenschat aan het verwerven bent. Een bijkomend probleem is dat de opbouw van begrippenkennis begint in de eerste graad, dus wie op basis van leeftijd aansluit in de tweede graad, botst op een muur. Sommige onderwerpen zijn ook taboe voor bepaalde geloofsgroepen, o.a. seksuele opvoeding.

Ex-OKAN-leerlingen ondervinden ook grote problemen bij het verwerven van de vereiste cognitieve academische taalvaardigheid (CAT). Notities nemen, een syllabus en toetsen invullen zijn tijdrovend en moeilijk. Soms is ons schrift nog niet helemaal vertrouwd.

Door hun beperkte woordenschat hebben ex-OKAN-leerlingen meer decodeertijd nodig dan de reguliere leerlingen. Daardoor kunnen ze moeilijk benoemen waar ze problemen mee hebben en hebben ze ook veel moeite met mondelinge instructies. Zelfstandig info uit teksten halen lukt niet, alleen al omdat ze meer tijd nodig hebben. Vaak hebben ze zelfs moeite met herkenning en uitspraak van Nederlandse klanken.

Didactisch

De leerkrachten zitten met heel wat vragen. Hoe kunnen ze tegelijk aandacht besteden aan taalverwervers én de taalsterke leerlingen blijven uitdagen? Hoe kunnen ze op die manier hun leerplandoelen bereiken? Waarom zijn er geen geschikte leermethodes voor deze doelgroep? Volstaat het om verwachtingen en instructies aan te passen? Hoe kunnen ze hun instructies aanpassen en hoever kunnen ze daarin gaan? Wat kunnen ze nog doen? Hoe kunnen ze op een eerlijke manier evalueren? ...

Motivatie en welbevinden

Ex-OKAN-leerlingen vinden soms moeilijk aansluiting bij de reguliere leerlingen, o.a. wegens communicatieproblemen (dialect, chattaal, andere gedragsvoorschriften). Ze hebben minder sociale contacten en worden eenzaam. Daardoor verliezen ze vaak de moed. Ze willen niet anders behandeld worden, maar moeten veel meer moeite doen om bij te benen.

Ze zitten vaak met veel jongere (letterlijk en figuurlijk) leerlingen in de klas. Wegens taalproblemen zitten ze dikwijls in een richting die niet hun eerste keuze is. Hun cultuur en leefwereld komen weinig aan bod. Sociale contacten, o.a. vriendschap met moedertaalsprekers, helpen hen enorm vooruit.

Wat kunnen (zaakvak) leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de les doen?

De resultaten van de contextanalyse van Declercq & Ghesquière (2018) werden geclusterd in vijf algemene richtlijnen voor didactische taalondersteuning voor zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de klas:

	Werk doelgericht, activeer de voorkennis van de ex-OKAN-leerlingen. Baseer je op de vakdoelen en de bijhorende taaldoelen.
	Zorg voor een leerzaam en rijk taalaanbod. Zet in op context, geef taalsteun en stimuleer toepassing en interactie.
	Ga uit van een positief talige grondhouding en stimuleer dit bij de leerlingen.
	Werk aan woordenschat: besteed systematisch aandacht aan het aanleren van woorden.
	Geef feedback op maat.

Richtlijn 1: Werk doelgericht, activeer voorkennis. Baseer je op de vak- en taaldoelen

Bepaal vak- en taaldoelen

Onderwijs begint met het stellen van leerdoelen. Het gaat niet alleen om mooie, interessante of uitdagende activiteiten voor de leerlingen, maar om wat de leerling uiteindelijk leert. Het is belangrijk dat ze inzien waarom het nuttig is dat ze een bepaald thema/ lesonderwerp behandelen. Waarom is de leerinhoud hier en nu voor hen nuttig? Geef in het begin van de les dus de doelen op of ga er samen met de leerlingen naar op zoek.

Je kunt de leerlingen bij de start van een lessenreeks bijvoorbeeld vragen wat ze precies willen leren. Wat willen ze meer over het onderwerp weten? Je kunt de leerlingen dit eerst individueel laten noteren en daarna klassikaal bespreken. Daarom is het belangrijk de leerlingen te leren hoe ze goede doelen moeten formuleren en hoe ze moeten selecteren.

Leerdoelen	
Wat wil ik leren of te weten komen over dit onderwerp?	Wat willen wij verder leren over dit onderwerp?

Vakinhoud verwerven gaat samen met het verwerven van (vakspecifieke) taalvaardigheid. Daarom moeten we naast vakdoelen ook de bijhorende taaldoelen bepalen. Vooral voor taalzwakkere leerlingen en taalverwerfers is het belangrijk dat er in alle lessen aandacht besteed wordt aan taalvaardigheidsontwikkeling. Als leerlingen de taal van het vak beter begrijpen, zullen ze ook de leerstof beter kunnen verwerven. Formuleer daarom in het begin van de les expliciet deze beide doelen en probeer ze ook bondig te evalueren op het einde van de les.

Vakdoelen

De volgende vragen kunnen helpen om voor een lessenserie de vakdoelen en de daarvan afgeleide subdoelen te formuleren:

- Wat is de belangrijkste leerinhoud in deze les/ in dit lesonderdeel?
- Wat is de basis van dit lesonderdeel?
- Wat wil je bereiken in deze les of lessencyclus?
- Welke stappen moeten leerlingen zetten om de leerinhoud in deze les of deze lessenreeks te verwerven?
- Welke subdoelen kun je onderscheiden?
- Waarom zijn deze subdoelen van belang?
- Wat moeten leerlingen kunnen en kennen na deze les of lessenreeks?

Omdat je uiteindelijk ook wilt weten of leerlingen jouw leerdoelen hebben behaald, moet je doelen vertalen in concreet gedrag van je leerlingen aan het einde van een les of een lessenserie.

Taaldoelen

Aangezien taal het belangrijkste voertuig van onderwijs is, bevatten ook nagenoeg alle leerdoelen van een lessenreeks een talige component. In de meeste vakdoelen ligt het gebruik van taal impliciet besloten. Een leerling zal de leerinhoud namelijk pas verwerven als hij er een talige vorm aan kan geven: erover vertellen, erover discussiëren, er een verslag over opstellen ... Daarom is het belangrijk om bij het bepalen van de leerdoelen ook 'een taalbril' op te zetten en stil te staan bij volgende vragen:

vakdoelen	taaldoelen
Wat is de belangrijkste leerinhoud in dit onderdeel?	Welke vaktaalwoorden hebben leerlingen nodig om de vakdoelen te bereiken?
Welke stappen moeten leerlingen zetten om deze leerinhoud te verwerven?	Welke schooltaalwoorden hebben leerlingen nodig om de vakdoelen te bereiken?
	Welke taalvaardigheden hebben de leerlingen nodig om bepaalde vakinhoud te verwerven?
	Welke taaltaken moeten leerlingen uitvoeren om de vakdoelen te bereiken?

Uitgewerkt voorbeeld voor aardrijkskunde

vakdoelen	taaldoelen
De leerlingen moeten kunnen uitleggen hoe een windsysteem werkt.	Vaktaalwoorden: luchtdruk, moesson, aanlandige en aflandige wind ...
	Schooltaalwoorden: coördinaten, loodrecht, toenemen ...
	Taalvaardigheden: Leerlingen moeten een fenomeen kunnen verklaren, oorzaak en gevolg benoemen.
	Taaltaak: Leerlingen moeten in duo's een weerbericht presenteren voor twee verschillende regio's en daarbij uitleggen hoe een windsysteem werkt.

Activeer voorkennis

Kennis die wordt verworven, komt in het langetermijngeheugen terecht. Leren leerlingen iets nieuws, dan wordt dit toegevoegd aan wat ze al weten. De aanwezige kennis fungeert dus als een kapstok voor de nieuwe kennis. De Amerikaanse psycholoog David Paul Ausubel (1918-2008) omschreef voorkennis daarom als een 'advance organizer': voorkennis als startpunt van het leren.

Het referentiekader van ex-OKAN-leerlingen wijkt soms grondig af van dat van hun medeleerlingen. Zo verwarren veel moslimleerlingen Jezus met Mohammed of geven ze gewoon aan dat hun God niet de God van hier is. Bepaalde abstracte begrippen zoals 'De verlichting' zijn moeilijk te vatten voor leerlingen uit landen die de verlichting niet gekend hebben. Het is voor nieuwkomers ook niet evident om enkel maar de Europese geschiedenis aangeboden te krijgen. In de lessen biologie ervaren de leerkrachten enorm veel weerstand bij de lessen seksuele voorlichting.

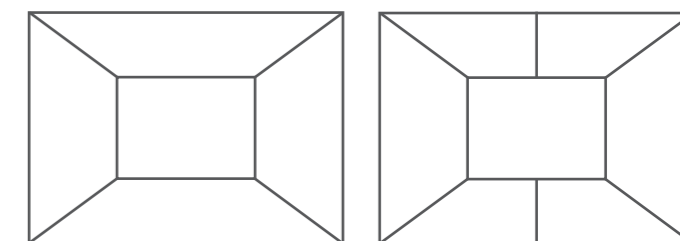
Een leerkracht met ex-OKAN-leerlingen in de klas moet daarom proberen de voorkennis van de leerlingen zo goed mogelijk te achterhalen en in te zetten als start van het leerproces. Daarbij kan hij/zij zowel inspelen op de vakspecifieke als op de alledaagse voorkennis.

Hieronder enkele lessuggesties om de voorkennis van leerlingen te bepalen:

- Stel via 'Mentimeter' de vraag naar een bepaald begrip of concept. Alle associaties komen in een woordwolk. Dat geeft meteen een overzicht van aanknopingspunten en mogelijke begripsverwarringen. De leerkracht biedt daarna extra context aan door een filmpje te laten zien over een bepaald begrip of concept. Op basis daarvan categoriseren de leerlingen de associaties. Wat hoort bij het ene? Wat hoort bij het andere?
- Verzamel voorkennis via een woordspin of mindmap met associaties rond het lesthema op het bord. Dit kan klassikaal gebeuren, maar ook in duo of kleine

groepjes. Via deze werkvorm kom je meteen te weten wat leerlingen al weten over het onderwerp en welke termen ze gebruiken.

- Laat de leerlingen individueel brainstormen door hen alles te laten noteren wat in hen opkomt rond het lesthema.
- Geef uitspraken of stellingen over het thema waarvan de leerlingen moeten bepalen of ze goed of fout zijn. Je vraagt hen om een groene kaart (of balpen) op te steken als ze akkoord gaan of een rode indien ze niet akkoord gaan. Laat enkele leerlingen daarna hun antwoord staven. Om extra beweging in je leerlingen te krijgen, kun je de leerlingen effectief laten verplaatsen in het klaslokaal naar de ja-kant, nee-kant of twijfelzone. Nadien laat je uit elke zone minimaal één leerling zijn of haar mening verantwoorden.
- Laat 'opfrisvragen' opstellen. Laat de leerlingen in duo's vragen verzinnen over het lesthema.
- Start een natuurlijk klasgesprek op met de leerlingen. Wat weten ze al over dit thema? Wat willen ze er nog over te weten komen? Met een natuurlijk gesprek bedoelen we een gesprek waarin de leraar oprechte interesse heeft in wat de leerling te vertellen heeft, niet het klassieke onderwijsleergesprek waarin de leraar de verwachte antwoorden al in zijn hoofd heeft. De antwoorden van de leerlingen kunnen verrassende inzichten geven.
- Laat de leerlingen in kleinere groepen hun voorkennis over het lesonderwerp bespreken. Hiervoor kun je bijvoorbeeld een placemat gebruiken waarin de groepsleden eerst in een aparte hoek individueel hun ideeën neerpennen. Daarna bespreken ze hun antwoorden of zoeken ze naar een consensus door discussie. Ten slotte noteren ze de belangrijkste overeenkomsten of de beste ideeën in het centrale deel.

- Laat leerlingen met enkele Jenga-torens met genummerde blokjes een lijst met vragen beantwoorden om na te gaan wat leerlingen al weten over de leerinhoud.

- Denken – Delen – Uitwisselen: Stel de leerlingen een vraag en geef ze daarna één á twee minuten om over het antwoord na te denken. Daarna overleggen ze per twee. Ten slotte worden de antwoorden klassikaal uitgewisseld.
- Om-beurt: De leerlingen zitten per twee of in kleine groepjes. Je stelt hen een vraag waarbij meerdere, korte antwoorden mogelijk zijn. Een voorbeeldvraag is: Welke landen in Europa ken je? De leerlingen geven in elk groepje beurtelings een antwoord. Dat kan mondeling, maar ook op een werkblaadje. Daarna volgt een klassikale afronding, waarbij enkele leerlingen hun antwoorden geven.

Richtlijn 2: Zorg voor een leerzaam en rijk taalaanbod

De stelling 'elke leraar is een taalleraar' wordt soms heel strikt geïnterpreteerd. Toch is het niet de bedoeling dat elke leerkracht plots ook leerkracht Nederlands moet zijn. Het betekent wél dat elke leerkracht verantwoordelijk is om de taal aan te leren die noodzakelijk is binnen zijn/haar vak.

Leerkrachten die streven naar een leerzaam en rijk aanbod moeten rekening houden met onderstaande elementen:

Authentieke contexten

Contexten geven aan het leerproces betekent dat de leerling zich een beeld kan vormen van de situatie waarin vakinhouden worden aangeboden. Stel jezelf de vraag: 'Wat lezen en beluisteren' de leerlingen in mijn les? Als het antwoord luidt: 'mijn stem en het handboek', dan is het zaak om te investeren in een rijker taalaanbod. Dit kun je verkrijgen door onderstaande tips toe te passen:

- Creëer een herkenbaar kader voor nieuwe leerinhoud. Maak daarbij zoveel mogelijk gebruik van authentiek materiaal.
Vb. (Mens en samenleving). Werk je rond het verkeer? Probeer dan een wandeling te maken met de leerlingen. Laat hen van tevoren in kleine groepjes (= interactie) zelf enkele verkeersborden onderzoeken. Zorg dat deze instructie (taalsteun) zo vlot mogelijk verloopt. Dit kan je doen door op voorhand de groepjes al te maken en op je presentatieslides, samen met de plaats in de klas, te bepalen.
Vb. Laat reisfolders, bankafschriften, etiketten van voedingswaren ... zien om de link te leggen met de buitenwereld.
- Vraag naar concrete voorbeelden.
Vb. (biologie): De leerkracht begint de les over het oog door te verwijzen naar leerlingen met een bril en hen hierover vragen te stellen. Hij kan de link tussen het oog en een bril duidelijk maken via reële voorbeelden. Begrippen zoals 'verziend' en 'bijziend' worden voor de leerlingen zo heel concreet.
- Maak de vergelijking met de alledaagse taal (cf. CAT / DAT).
Vb. (natuurkunde): De leerkracht noteert de eigen verwoording van leerlingen op het bord (bijv. 'De bal valt en de luchtballon stijgt.') en schrijft vervolgens de vaktermen ernaast: afstoten, aantrekken ...).
- Gebruik materiaal van de leerlingen zelf dat aansluit bij het thema van de les.
- Gebruik het internet: laat leerlingen tonen via welke zoekvragen en bronnen ze de informatie over het lesthema gevonden hebben. Laat de leerlingen de gevonden informatie in hun eigen woorden vertellen.
- Nodig gast sprekers uit en laat alle leerlingen aan het interview deelnemen. Vraag alle leerlingen om een paar vragen voor te bereiden die ze tijdens het interview aan de gast spreker stellen.
- Gebruik de actualiteit om je lesinhoud aan te koppelen. Via de website 'Krantenkoppen.be' krijg je dagelijks een overzicht van alle belangrijke krantenkoppen uit het

Belgische nieuws. De website Nieuwsbegrip biedt heel geschikt lesmateriaal rond actuele onderwerpen.

- Laat de leerlingen zelf mee beslissen welke aspecten van het lesthema aan bod zullen komen.

Zorg voor visualisatie

Gebruik in de lessen, bij opdrachten en toetsen visueel materiaal, zoals foto's, tekeningen, prenten, afbeeldingen, filmpjes en realia die de leerstof tastbaar en zichtbaar maken. Beelden en pictogrammen kunnen ook gebruikt worden om de boodschap van de leerkracht te ondersteunen.

Visualiseer de vastzetting, zodat leerlingen voortdurend zien wat belangrijk is.

Gebruik pictogrammen.

Picto 'antwoord voorzeggen'

Picto 'vertrouwelijk'

Pictogrammen kun je gratis downloaden van op de website 'sclera.be'.

Via de gratis tool 'Text2Picto' kun je geschreven woorden / tekst laten omzetten naar pictogrammen en omgekeerd.

Taalsteun

Taalsteun biedt gerichte steun aan bij het begrijpen en produceren van (nieuwe) taal. De leerkracht kan op verschillende manieren taalsteun aanbieden.

Eigen taalgebruik tijdens de les

- Maak als leerkracht gebruik van intonatie, mimiek en lichaamstaal.
- Gebruik duidelijke en verzorgde taal.
- Hanteer een heldere schrijfstijl.
- Schrijf (kernwoorden) mee op het bord in plaats van alles te dicteren.
- Help je leerlingen bij het formuleren. Reik ze eventueel een belangrijk sleutelwoord aan.
- Doe voor, laat zien, expliciteer het proces en geef voorbeelden.

Heel graag verwijzen we hier naar de publicatie van de VDAB, Taaltool. Deze tool geeft je:

- algemene tips over klare taal, werkomgeving, woorden uitleggen, begrippen controleren en feedback geven op taalgebruik;
- specifieke tips voor talige situaties op de werk- en/of de opleidingsvloer.

Je kunt het materiaal gratis downloaden op de website van de VDAB. Het enige wat je moet doen, is een formulier invullen met je gegevens.

TAALTOOL

Deze taaltool geeft tips om efficiënt te communiceren met anderstaligen. Zo vermijd je misverstanden en geef je de anderstalige de kans om Nederlands te leren.

Algemene tips i.v.m. klare taal, werkomgeving, woorden uitleggen, begrip controleren en feedback geven op taalgebruik:

- A. klare taal spreken
- B. klare taal schrijven
- C. een veilig klimaat creëren
- D. een taarlijke omgeving creëren
- E. woorden uitleggen
- F. begrip controleren
- G. feedback geven op mondeling taalgebruik
- H. feedback geven op schriftelijk taalgebruik

Specifieke tips voor talige situaties op de werk- en/of de opleidingsvloer:

- I. korte instructies geven
- J. lange instructies geven
- K. een (theoretische) uitleg geven (les, opleiding, briefing)
- L. helpen om schriftelijke informatie beter te begrijpen
- M. feedback geven, evalueren (opdracht, werk)
- N. groepswork organiseren
- O. schriftelijke testen opstellen en afnemen
- P. mondelinge testen opstellen en afnemen

www.vdab.be
 0800 30 700
 m.vdab.be

Taalsteun in het lesmateriaal (werkbladen / presentatieslides / ...)

- Expliciteer de kernbegrippen in het curriculum van het schoolvak. Schrijf de kernbegrippen op het bord en/of laat ze opschrijven door de leerlingen.

- Vraag verwoording van kernbegrippen en leg relaties tussen kernbegrippen uit.

- Stimuleer de interactie tussen leerlingen over kernbegrippen.

- Geef overzichtelijke schema's die de leerinhoud structureren.

- Beperk de info op presentatieslides. Terwijl ex-OKAN-leerlingen luisteren naar de leerkracht, kunnen ze moeilijk ook alle info op de dia's decoderen.

- Geef begrippenkaders met woorden die de leerlingen kunnen gebruiken om een correct antwoord of een passende reactie te geven (bijv. een begrippenkader met tientallen termen om over muziek te praten (bijvoorbeeld ingetogen, heldhaftig, mysterieus, futuristisch ...)).

- Bij moeilijke begrippen kan je de leerlingen posterwoorden laten maken (= taalsteun). Laat hen dan ook telkens een nieuwe zin maken met het moeilijke woord. Zo zijn ze zelf actief bezig met het opzoeken van de woorden en bedenken ze zelf een eigen zin (= context).

- Pas teksten aan, indien nodig (zonder de lat naar beneden te halen!). Deel de tekst in alinea's op. Geef elke alinea eventueel een tussentitel. Maak de tekst visueler door grafieken, foto's, prenten ... toe te voegen. Voeg aan een moeilijke tekst een lijstje met kernbegrippen toe.

Taalsteun bij opdrachten

- Leg opdrachten stapsgewijs uit. Deel grotere opdrachten op in deelopdrachten.

- Neem samen met de leerlingen de instructie door zodat ze de opdracht begrijpen.

- Werk met stappenplannen bij schrijf-, lees-, luister- of spreekopdrachten.

- Bij een tekst kun je de leerlingen de tekststructuur⁵ laten bepalen en hen zo helpen de belangrijkste info uit de tekst te halen:

Probleemstructuur	Maatregelstructuur
Wat is het probleem precies? Waarom is het een probleem? Wat zijn de oorzaken ervan? Wat is er tegen te doen?	Wat is de maatregel precies? Waarom is die maatregel nodig? Hoe wordt de maatregel uitgevoerd? Wat zijn de effecten van de maatregel?
Evaluatiestructuur	Handelingsstructuur
Wat zijn de relevante eigenschappen ervan? Wat zijn de positieve aspecten? Wat zijn de negatieve aspecten? Hoe luidt het totaaloordeel?	Wat is het doel van de handeling? Wat zijn de voorwaarden ervoor? Hoe verloopt de handeling in grote lijnen? Hoe worden deelhandelingen uitgevoerd? Hoe wordt de uitkomst van de handeling gecontroleerd?
Ontwerpstructuur	Onderzoeksstructuur
Waartoe dient het? Aan welke eisen moet het voldoen? Welke middelen worden er gekozen? Hoe zit het ontwerp eruit? Wat is de waarde van het ontwerp?	Wat wordt er precies onderzocht? Volgens welke methode verloopt het onderzoek? Wat zijn de resultaten van het onderzoek? Wat zijn de conclusies uit het onderzoek?

- Pas het principe van 'modeling' toe. Geef voorbeeldformuleringen. Laat de leerlingen aan de hand van voorbeeldbrieven (goede en foute) zelf afleiden aan welke criteria een goede brief moet voldoen. Doe voor wat ze moeten doen, enz.

- Geef taalsteun bij teksten en opdrachten door visuele ondersteuning, schrijfkaders, stappenplannen, tekststructuren, sleutelschema's of boomschema's.

- Geef leerlingen bij een moeilijker tekst een set met kaartjes met begrippen die rechtstreeks uit de tekst komen en laat ze er in duo's een schema van maken.

Voorbeeld relaties kernbegrippen

Voorbeelden schrijfkaders

Verslag
 Over het onderwerp wist ik al
 Ik heb nu geleerd dat
 Ook heb ik geleerd dat
 Iets anders wat ik te weten ben gekomen, is dat
 Tot slot heb ik geleerd dat

Vergelijken: overeenkomsten
 Hoewel een en een verschillend zijn, lijken ze ook op elkaar.
 Ze hebben bijvoorbeeld allebei
 Een andere overeenkomst is dat een en een beiden
 De is net zo als
 De lijkt op, want
 Tot slot zijn ze allebei

Mening geven
 Mijn mening over is dat
 Ik heb een aantal argumenten voor mijn mening.
 Ten eerste
 Ten tweede
 Ten derde
 Sommige mensen zijn het niet met mij eens. Zij vinden bijvoorbeeld dat
 Hun argument is dat
 Ze hebben volgens mij ongelijk, want
 Wat ik vind is dus

Voorbeeld tekststructuren

Voorbeeld sleutelschema

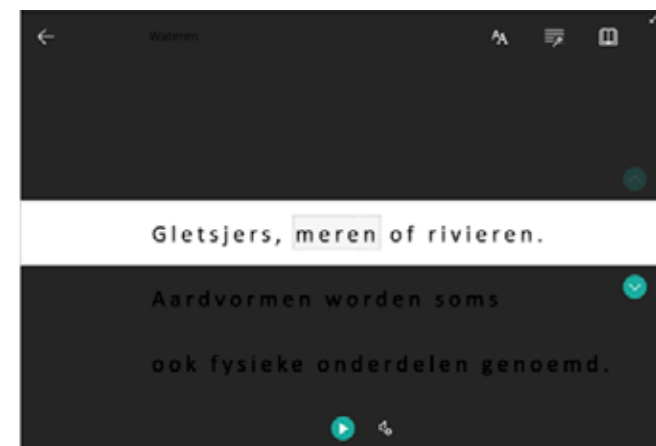
Digitale taalsteun

Neem de tijd om de website van Joost Dancet te bekijken: “Nederlands digitaal. OKAN – Onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers”. Je vindt er tal van handige tools om (ex-)OKAN-leerlingen te ondersteunen, zoals pop-upwoordenboeken en Vlaamse digitale stemmen bij webpagina’s: www.okanbrugge.wordpress.com

Optie ‘insluitende lezer’

Via o.m. ‘Microsoft Teams’ en ‘Word’ (onder tabblad ‘Beeld’) kun je jouw leerlingen gebruik laten maken van de optie ‘insluitende lezer’ om de leesvaardigheid te ondersteunen⁶.

Via deze inclusieve tool kun je:

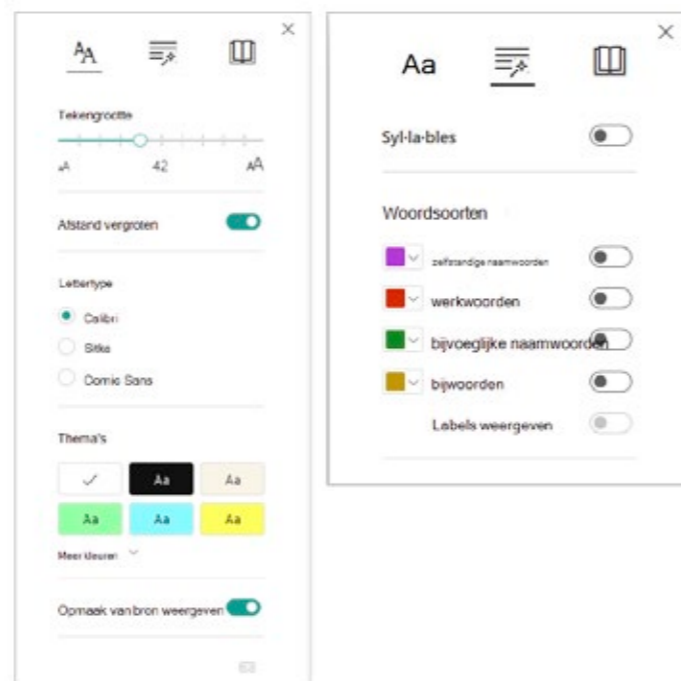
- een document hardop laten voorlezen en de tekst tegelijkertijd gemarkeerd laten weergeven. De gebruiker kan steeds op ‘onderbreken’ drukken om tussendoor even te pauzeren;
- de voorleessnelheid bij de voorgelezen teksten wijzigen;
- de tekst bewerken door de visuele afleiding te verwijderen, door de tekstgrootte, tekstafstand en het lettertype aan te passen;

- opties voor grammaticacontrole inlassen (bijv. werkwoorden in het document in het rood laten markeren, zelfstandige naamwoorden in het paars en bijvoeglijke naamwoorden in het groen; woorden in lettergrepen laten opsplitsen ...);

- de leesfocus optimaliseren door telkens slechts één, drie of vijf regels van de tekst te markeren;

- bij moeilijke woorden het woord hardop laten voorlezen en een bijhorende afbeelding laten zien;

- tekstfragmenten laten vertalen.

Schrijffassistent Nederlands voor anderstaligen⁷

De Schrijffassistent Nederlands voor anderstaligen is gratis beschikbaar op nt2.schrijffassistent.be. Het is een digitale schrijfhulp ontwikkeld door het Instituut voor Levende Talen (ILT) van de KU Leuven in samenwerking met de VRT en Wablief, de krant in eenvoudig Nederlands.

De Schrijffassistent is gemaakt op maat van anderstaligen en werkt wonderlijk eenvoudig. De schrijver schrijft of plakt een tekst in de webpagina en haalt hem door een reeks checks: spelling (met onder andere oog voor aaneengeschreven woorden), verkeerd gebruik val lidwoorden en verschillende voornaamwoorden, geen overeenkomst tussen onderwerp en werkwoord, verwarring tussen diverse woordvormen, inversiefouten enz. Vervolgens markeert de tool een aantal mogelijke fouten. De Schrijffassistent geeft daarbij beknopt taaladvies óf reikt een alternatief aan.

De toepassing helpt anderstaligen ook om hun teksten te verrijken door gepaste substantieven, adjectieven, werkwoorden en preposities te vinden of die met verwante woorden uit te breiden. Volgens prof.dr. Serge Verlinde, directeur van het ILT en een van de ontwerpers van de toepassing, moet dat aspect een belangrijke motivatie zijn voor het gebruik van de tool: Een aantal fouten vermijden als je een taal leert, is fijn; een eigen tekst op een eenvoudige manier verder kunnen uitbreiden en nuanceren des te meer⁸.

Zorg voor voldoende interactie

Interactie stimuleert de taalvaardigheid en taalproductie bij de leerlingen. Je leert pas een taal wanneer je informatie wil uitwisselen. Kennis verzamelen komt grotendeels tot stand door over een onderwerp van gedachten te wisselen, elkaar vragen te stellen en elkaar informatie te geven. Daarom is het belangrijk om tijdens leermomenten een gevarieerd aanbod aan interactie te creëren.

- Streef natuurlijke gesprekken na in je lessen. Vraag door en vraag wat de leerlingen al weten. Wees écht geïnteresseerd, zit niet met de antwoorden in je hoofd die jij verwacht. Dit kan voor verrassende inzichten zorgen. Creëer wederzijdse belangstelling, maak dat ook de leerlingen geïnteresseerd zijn in wat jij te zeggen hebt.

- Beperk de hoeveel teacher-talk en zorg voor maximale inbreng van de leerlingen.

- Varieer in verwerkings- en toepassingsopdrachten: lok zowel schriftelijk als mondeling taalgebruik uit. Variatie motiveert. Als je de leerling enkel vragen uit het werkboek laat oplossen, dan beperken ze zich tot het vinden van het antwoord in de tekst. Hajer & Meestringa (2015) suggereren o.a. de volgende activerende werkvormen:

- Schrijf een tekstje, een gedicht een essay over het geleerde.
- Vul een verhaal aan.
- Geef een korte presentatie.
- Maak een schema dat de leerstof representeert.
- Maak een concreet product.
- Voer een proef uit.

- Lezen door te schrijven: In bepaalde vakken zitten pittige teksten over moeilijke, abstracte onderwerpen. De leesmotivatie bij leerlingen in het secundair onderwijs is dan niet hoog. De les gaat vaak vlotter als de leerkracht de leerstof niet in tekstvorm aanbiedt, maar het is goed om dit soms bewust wel te doen. Alle leerlingen moeten net veel lezen in het Nederlands. Een alternatief is de aanpak ‘lezen door te schrijven’. Daarbij laat de leerkracht bijvoorbeeld de leerlingen in groepjes van drie telkens een andere tekst lezen. Ze verwerken die schematisch in de vorm van een affiche met kernwoorden en visuele verbanden. Die affiche gebruiken ze dan om de tekst aan een andere groep uit te leggen. De leerlingen moeten de tekst heel actief en gericht lezen om naar een uitdagend product toe te werken. Uiteindelijk moet iemand willekeurig de tekst van een andere groep kunnen navertellen aan de klas.

- Probeer interactieve werkvormen in te bouwen die leerlingen verplichten om met elkaar in gesprek te gaan over de leerstof.

Vb. (wiskunde / moeilijke vraagstukken): Laat de leerlingen per twee de oefening maken. Zorg ervoor dat een zwakkere en een sterkere leerling samenzitten. Door juiste vragen aan elkaar te stellen, komen de twee leerlingen samen tot de oplossing.

6 Bron: <https://support.microsoft.com/nl-nl/topic/inslepende-lezer-gebruiken-in-microsoft-teams-a700c0d0-bc53-4696-a94d-4fbc86ac7a9a>

7 Bron: www.vrtaal.net/nieuws/schrijffassistent-nederlands-voor-anderstaligen-helpt-bijna-foutloos-schrijven

8 Bron: www.vrtaal.net/nieuws/schrijffassistent-nederlands-voor-anderstaligen-helpt-bijna-foutloos-schrijven

- Geef leerlingen doe-opdrachten, zoals proefjes of demonstraties, waarbij vragen gesteld kunnen worden. Laat de leerlingen vragen en antwoorden over de leerstof met elkaar matchen: welk antwoord hoort bij welke vraag?

- Geef de leerlingen een duidelijke instructie zodat ze weten:

- wat ze moeten doen;
- hoe ze het moeten doen;
- hoeveel tijd ze krijgen;
- hoe ze om hulp kunnen vragen;
- hoe er geëvalueerd wordt;
- wat ze kunnen doen wanneer ze vroeger klaar zijn.

- Geef elke leerling een taak, zodat iedere leerling verantwoordelijk is voor het eindresultaat en ook individueel aanspreekbaar is: schrijver, samenvatter,

tijdsbewaker, aanmoediger, materiaalmeester ... Werk hiervoor eventueel met 'rolkaarten'. Eindig de opdracht met een nabespreking waarin zowel het proces als de inhoud wordt besproken.

- Integreer coöperatieve werkvormen in je les (= samenwerkend leren). Een handig overzicht van coöperatieve werkvormen vind je via www.cooperatiefierenolo.weebly.com/. De website biedt per werkvorm een infofiche, een stappenplan en een instructiefilmje aan.

- Ideeën om andere werkvormen te gebruiken vind je ook op de site van het steunpunt GOK en in het handboek van de Coole en Valk (2015) Actief met taal. Didactische werkvormen voor het talenonderwijs.

in groepjes

waarbij leerlingen opstaan van hun plaats

in tweetallen

Een veilig en motiverend leerklimaat

Een veilig leerklimaat betekent o.a. dat leerlingen fouten mogen maken. Sommige nieuwkomers hebben dit meteen door, anderen zullen om diverse redenen nooit antwoorden. Respecteer dit ook.

- Besteed uitdrukkelijke aandacht aan het welbevinden van elke individuele leerling.
- Geef oud-ex-OKAN-leerlingen een ondersteunende rol. Spreek leerlingen met dezelfde achtergrond uit een hoger jaar aan als aanspreekpunt of buddy voor de ex-OKAN-leerling.
- Zorg voor een informeel gesprek met een sleutelfiguur op de eerste schooldag van de ex-OKAN-leerling.
- Tweedetaalverwerwers hebben net als eerstetaalverwerwers nood aan een stille, receptieve periode. Gun ze die.
- Creëer een positief klasklimaat met aandacht voor positieve bekrachtiging. Prijs leerlingen die spreken / schrijven in je les.
- Hanteer bij productieve vaardigheden (spreek- en schrijfoopdrachten) het ABCD-model⁹.

Vb.: ABCD-model bij spreekopdracht

	Inhoud per fase	Voorbeeld taalhandeling: 'telefoneren in een andere taal: hotelreservatie in vakantieland'
Fase A	aanbieden van de taalmiddelen (semantiseringsfase)	Leerlingen luisteren naar verschillende telefoongesprekken van reserveringen.
Fase B	inslijpen van de taalmiddelen (consolideringsfase)	Leerlingen oefenen de standaardformuleringen die relevant zijn voor dit type gesprek.
Fase C	gestuurde productie	Leerlingen oefenen gestructureerd het telefoongesprek in tweetallen met voorgestructureerde formuleringen.
Fase D	vrije productie	Leerlingen kunnen via open opdrachten overgaan tot vrije productie, met weinig tot geen hulpmiddelen.

Vb.: ABCD-model bij schrijfoopdracht

	Inhoud per fase	Voorbeeld taalhandeling: 'telefoneren in een andere taal: hotelreservatie in vakantieland'
Fase A	aanbieden van de taalmiddelen (semantiseringsfase)	Leerlingen lezen verschillende persoonsbeschrijvingen van inspirerende mensen.
Fase B	inslijpen van de taalmiddelen (consolideringsfase)	Leerlingen oefenen de typische standaardformuleringen en woorden die typisch zijn voor persoonsbeschrijvingen.
Fase C	gestuurde productie	Leerlingen oefenen gestructureerd de persoonsbeschrijving in duo's met voorgestructureerde formuleringen en de typische woordenschat.
Fase D	vrije productie	Leerlingen kunnen via open opdrachten overgaan tot vrije productie, met weinig tot geen hulpmiddelen.

Besteed aandacht aan de schoolse vaardigheden

Executieve functies, dit zijn regelfuncties van de hersenen die essentieel zijn voor het realiseren van doelgericht en aangepast gedrag, bepalen mee het schoolsucces van jongeren. Misschien zelfs wel meer dan intelligentie. Dat komt omdat die functies helpen om doelgericht gedrag te vertonen. Executieve functies zijn in nieuwe situaties essentieel. Aangezien ex-OKAN-leerlingen op school heel veel nieuws leren, hebben ze daarbij de executieve functies hard nodig.

In de OKAN-klas waren de leerkrachten de steun en toeverlaat van hun leerlingen. De band tussen leerkracht en leerlingen was vaak heel intens, want OKAN-leerkrachten leren hen niet enkel de basisbeginselen van de Nederlandse taal, maar ook de gewoonten in de klas en daarbuiten. In hun vervolgschool, een nieuwe school met veel nieuwe leerkrachten, missen zij soms een vaste contactpersoon die hen helpt bij de schoolse vaardigheden.

In de vervolgschool zijn de ex-OKAN-leerlingen op vele vlakken meer op zichzelf aangewezen. Een anderstalige leerling moet gedurende vele jaren veel meer inspanning leveren om zijn eigen niveau binnen het schoolsysteem te behouden. Hij moet niet alleen de leerstof inhoudelijk verwerken, maar ook een hele weg afleggen vooraleer hij tot die inhoud doordringt.

Uit onderzoek (Declercq & Ghesquière, 2018) blijkt dat veel ex-OKAN-leerlingen bereid zijn heel hard te werken voor school en veel tijd besteden aan plannings maken en overzichten opstellen. Vaak beseffen ze meer dan Belgische leerlingen wat het betekent om goed onderwijs te genieten. Ze willen de kansen die ze krijgen met beide handen grijpen en zetten zich maximaal in. Hun inspanningen worden echter niet altijd beloond met goede resultaten. Zeker wanneer hun taalprobleem niet verder wordt aangepakt, krijgen ze vaak 'faalervaringen' te verwerken. Het is dus belangrijk om als leerkracht hiermee rekening te houden en over hun motivatie te waken.

Enkele suggesties:

- Ga in het begin na of de ex-OKAN-leerlingen alles begrepen hebben (bijv. welke boeken meebrengen naar de les, hoe de taken bijhouden en inleveren ...).
- Controleer bij de eerste lessen of de notities volledig en correct zijn.
- Zorg voor een gestructureerde studiewijzer.

- Zorg voor begeleiding op het gebied van planning en leren leren. Verwijs de leerling hiervoor eventueel door naar een leerlingenbegeleider op school.
- Zorg voor duidelijkheid bij taken en opdrachten. Wat verwacht je precies van de leerling? Hoe verwacht je dat hij/zij een taak maakt? Wanneer moet die af zijn? Bij wie kan hij/hij eventueel uitleg of hulp krijgen?
- Splits grotere opdrachten op in haalbare deelopdrachten.
- Betrek leerlingen bij het vastleggen van criteria bij een taak. Laat ze bijvoorbeeld op basis van goede / slechte voorbeelden nagaan waaraan ze aandacht zullen moeten besteden.
- Laat leerlingen ook elkaar tips geven om te werken aan executieve functies. Dit kan bijvoorbeeld door hen elkaar te laten beoordelen na een duo- of groepsopdracht.

Beoordeel je collega-leerling

	opvallend goed	goed	minder goed	slecht
Is makkelijk om mee samen te werken.				
Denkt mee en brengt ideeën aan.				
Ziet werk en doet wat afgesproken is.				
Is iemand die mee bezorgd en begaan is met het bereiken van een goed resultaat.				
Heeft inzicht in de 'stiel'.				
Geeft aan mij regelmatige goede tips om het anders aan te pakken.				
Neemt zijn tijd om er samen werk van te maken.				

Zet eventueel co-teaching in als meerwaarde

Modellen van co-teaching om ex-OKAN-leerlingen te ondersteunen¹²

Observatiemodel	
Vorbereitung: De leerkrachten bereiden samen de les voor en bespreken vooraf de focus van de observatie. Die kan gericht zijn op één of enkele leerlingen, al dan niet gelinkt aan zorgen rond taalachterstand.	Doel: Dit model is geschikt om de ex-OKAN-leerlingen te leren kennen. Het kan inzicht geven in de specifieke behoeften, moeilijkheden van de ex-OKAN-leerlingen.
Uitvoering: Iemand geeft les, iemand observeert één of meerdere leerlingen.	Het geeft een klasleerkracht de kans om gericht te observeren.
Coachingsmodel	
Vorbereitung: De ene collega stelt een vraag naar coaching aan de andere. De collega's bereiden samen de les voor en spreken af hoe ze elkaar zullen ondersteunen.	Doel: Dit model is geschikt om de aanpak in heterogene groepen van een collega (bijv. een OKAN-leerkracht of een taalcoach) beter te leren kennen. Het is geschikt om bij moeilijke, complexe vragen samen op zoek te gaan naar een antwoord dat past bij de specifieke klasgroep met ex-OKAN-leerlingen.
Uitvoering: Iemand geeft les, iemand ondersteunt de andere coachend, door elkaar aan te vullen, vragen te stellen, iets te demonstreren ...	
Ondersteuningsmodel	
Vorbereitung: De collega's bereiden samen de les voor en bespreken welke (ex-OKAN-) leerlingen extra ondersteuning nodig hebben en hoe die er kan uitzien.	Doel: Dit model is geschikt om inzicht te geven in de ondersteunings- en onderwijsbehoeften van ex-OKAN-leerlingen. Het is een model dat gemakkelijk toepasbaar is als je elkaar instructiestijl nog niet zo goed kent.
Uitvoering: De ene collega neemt de leiding over de lesfase, geeft de klassikale instructies, de andere gaat rond in de klas om ex-OKAN-leerlingen te ondersteunen.	Het model maakt een klassikale aanpak mogelijk, ook wanneer ex-OKAN-leerlingen extra ondersteuning nodig hebben.

Sequentieel model	
Vorbereitung: De leerkrachten bereiden samen de lesfase, les of lessenreeks voor en verdelen daarbij de inhoud en activiteiten onder elkaar.	Doel: Dit model laat toe om leerkrachten in een bepaalde les of een bepaald lesdeel in te zetten op hun talenten of expertise. Terwijl de ene collega de les geeft, kan de andere collega bijv. schrijfproducten van bepaalde (ex-OKAN-)leerlingen doornemen en daarop extra schriftelijke feedback geven of taalondersteuning op maat zoeken.
Uitvoering: De collega's zijn samen aanwezig in de klas en nemen afwisselend de leiding voor één of enkele lesfasen.	
Parallel model	
Vorbereitung: De leerkrachten bereiden samen de lesfase, les of lessenreeks voor en verdelen daarbij de klasgroep in deelgroepen, op basis van leerdoelen en specifieke onderwijsbehoeften van de (ex-OKAN-)leerlingen. Ze bespreken de aanpak die nodig is voor elke deelgroep.	Doel: Dit model laat toe om (ex-OKAN-)leerlingen doelgericht te groeperen. Het is geschikt om aan leerdoelen te werken die veel interactie met de leerlingen of begeleiding vragen, zoals schrijf- of spreekopdrachten.
Uitvoering: Elke collega geeft dezelfde lesinhoud of werkt aan dezelfde leerdoelen in een deelgroep, mogelijk met een andere aanpak.	
Hoekenwerkmodel	
Vorbereitung: De leerkrachten bereiden samen de les voor en bepalen op basis van de leerdoelen welke werkhoeven en materiaal nodig zijn en wie welke begeleiding op zich neemt.	Doel: Dit model is geschikt om leerlingen in kleinere groepen zelfstandig of onder begeleiding te laten werken. Het laat veel afwisseling in aanpak, materiaal, tempo, lesinhouden en doelen toe.
Uitvoering: De collega's bereiden elk apart een kleine deelgroep in één werkhoeven. De andere leerlingen zijn zelfstandig of in kleine groepjes aan het werk in de andere hoeken.	
Interactief model	
Vorbereitung: De leerkrachten bereiden samen de les voor en bekijken op basis van de leerdoelen wat er nodig is om de les(fasen) in interactie met elkaar te kunnen vormgeven.	Doel: Dit model laat leerkrachten toe om in interactie met elkaar meer te bieden dan elk apart, bijv. bij het overbrengen van complexe inhoud of het oefenen van bepaalde (taal-)vaardigheden. Het werkt goed om een les interactief te starten en vervolgens de klasgroep te splitsen via een hoekenwerkmodel of parallel model.
Uitvoering: De collega's geven een lesfase samen voor de hele klasgroep en zijn daarbij voortdurend in interactie met elkaar en met de klasgroep.	

Richtlijn 3: Stimuleer een positief talige grondhouding

Leerlingen verwerven taal en inhoud als ze zich 'goed' voelen in een groep. Een positieve basishouding ten opzichte van de moedertaal van leerlingen is daarom essentieel. Onderzoek toont bovendien aan dat meertalige leerlingen beter presteren als ze in de les af en toe hun thuistaal mogen gebruiken.

In het verleden verboden sommige scholen het gebruik van bijvoorbeeld het Turks. Maar dat geeft de jongeren het idee dat hun taal minderwaardig is, wat een negatief zelfbeeld oplevert. Dat blokkeert taalverwerving en leren in het algemeen. Leerlingen moeten zich erkend voelen in hun identiteit opdat ze optimaal taalvaardig kunnen worden. Zo kreeg meertaligheid twee gezichten (Van Gorp, K. 2014.)

Engels

Turks

Leerkracht in klas met kleurrijke taalsamenstelling: Hij kan goed Engels.

Wit
Goede

Zwart
Slechte
meertaligheid

Standaardtaal

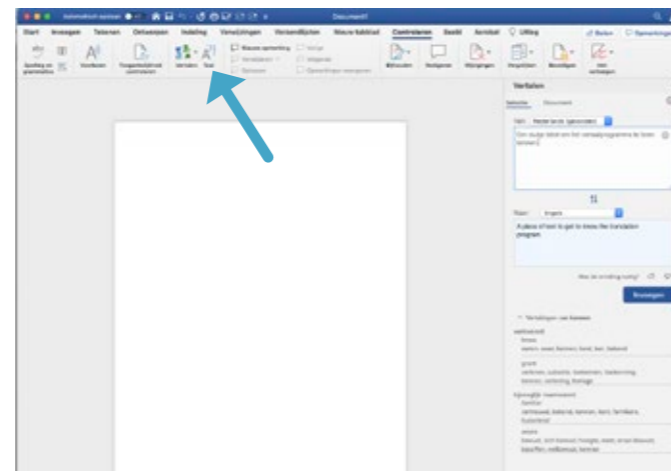
Tussentaal

Het is dus belangrijk om de thuistaal in te zetten als didactisch middel, zodat het gebruik ervan bijdraagt tot het leerproces.

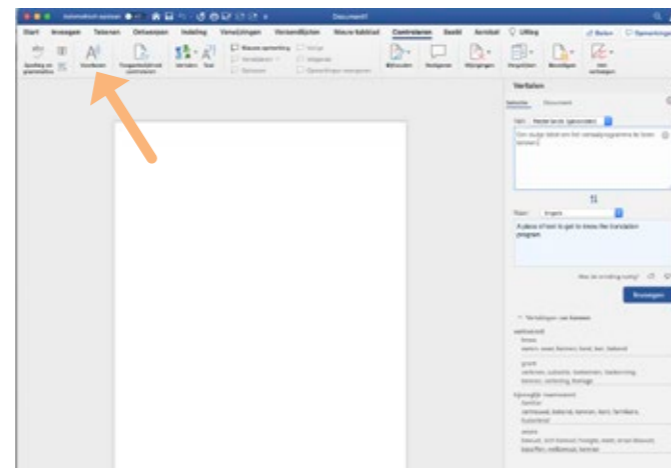
Meertalige leerlingen voelen zich ook vaak onzeker wanneer ze in het Nederlands een presentatie moeten geven. Leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de klas laten leerlingen soms eerst oefenen in het Nederlands, dan in de moedertaal. Dan wordt het verschil bekeken en moet de leerling het opnieuw in het Nederlands proberen. Nederlands leren blijft zo de hoofddoelstelling, maar het gaat ook over de weg ernaartoe en wat je kan doen om het doel van die leerlingen te helpen bereiken.

Als leraar hoef je (uiteraard) niet alle thuistalen van je leerlingen te kennen. Door een interactieve klasomgeving te creëren waarin leerlingen hun thuistaal mogen gebruiken om bijvoorbeeld onderling te discussiëren, informatie te verzamelen en te bespreken, laat je leerlingen hun volledige talige potentieel inzetten. Als je met de leerlingen duidelijke afspraken maakt over de momenten waarop er Nederlands moet worden gebruikt (bijvoorbeeld bij een terugkoppeling na de opdracht), dan heb je als leerkracht nog steeds de controle en het overzicht over het leerproces van je leerlingen.

- Laat leerlingen zeker extra info over het lesonderwerp opzoeken in hun eigen moedertaal. Zo creëer je voor hen een heel authentieke context, een herkenbaar kader waaraan ze de nieuwe leerinhoud kunnen koppelen.
- Het kan ex-OKAN-leerlingen ook helpen om een deel van de werkbladen, syllabus ... eerst in hun eigen moedertaal door te nemen. Via de nieuwe opties in het Word-programma kunnen ze makkelijk jouw teksten in hun eigen taal vertalen en omgekeerd.

Ze kunnen er ook voor kiezen om een deel van de tekst te laten voorlezen.

De voordelen van 'translanguaging' worden duidelijk gemaakt in een filmpje van E. Crisfield¹³:

De Stad Gent ontwikkelde een kijkwijzer¹⁴ om meertaligheid op een positieve manier in te zetten in de klas, opgebouwd rond zes concrete acties:

1. Verken de talige achtergrond van je leerlingen.
2. Praat met je leerlingen over meertaligheid.
3. Maak afspraken over taal in de klas.
4. Creëer een veilig en positief klasklimaat.
5. Plan taken met ruimte voor thuistalen.
6. Bied gerichte ondersteuning.

Om een positief talige grondhouding te realiseren, moet je dus ook o.m. inzetten op een veilig en positief klasklimaat. Bij de start van het schooljaar kun je dit creëren door onderstaande tips:

- Stel de ex-OKAN-leerling voor aan de rest van de klas. De andere leerlingen kennen elkaar al van vorig jaar en zo krijg je als leerkracht de kans om hem/haar welkom te heten.
- Breng respect op voor de 'stille periode' de ex-OKAN-leerlingen. Gun ze de tijd om te wennen aan de totaal nieuwe situatie, aan jouw stem, aan de vaktaal die jij gebruikt ...

- Laat alle leerlingen een 'taalkaart'¹⁵ invullen, zodat meertaligheid op een positieve manier aandacht krijgt. Hieronder vind je hiervan een voorbeeld.

Ook het project 'Interculturele schoolcultuur' van de vzw 'School zonder Racisme' wil optimaal inzetten op een positief talige grondhouding op het bredere schoolniveau. Meer info over dit project via: www.schoolzonderracisme.be

¹³ Bron: www.youtube.com/watch?v=IN0tmn2UTzI&t=4s

¹⁴ Bron: www.stad.gent/sites/default/files/page/documents/Kijkwijzer%20Functioneel%20meertalig%20leren%20in%20het%20SO.pdf

¹⁵ Bron: Lesmateriaal opgesteld door Stien Fonteyn

Dit is de taalkaart van _____

mijn taal - kapitaal

1. Mijn moedertaal is _____

Ik kan deze taal:

begrijpen

spreken

(Ik kan deze taal ook schrijven!) _____

lezen

schrijven

Ik heb deze taal geleerd van _____

Ik gebruik deze taal om _____

2. Mijn extra taal is _____

Ik kan in deze taal:

begrijpen

spreken

lezen

(Ik kan deze taal ook schrijven!) _____

schrijven

Ik heb deze taal geleerd van _____

Ik gebruik deze taal om _____

mijn taal - lijn

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

legende:

moedertaal:

extra taal:

extra taal:

Woorden spelen een rol bij het leren in alle vakken. Alle leerkrachten kunnen dan ook bijdragen aan het leren van woorden. Woordenschat moet heel vaak geoefend worden en in een context aangeboden. Het is ook van belang dat woordenschat ruimer aangebracht wordt dan in die ene lescontext. Bekend is dat nieuwe woorden een keer of zeven aan bod moeten komen voordat leerlingen ze beheersen. Nieuwe woorden moeten dus in verschillende werkvormen terugkomen, zodat de leerlingen de kans krijgen ze te oefenen. Woorden worden bovendien niet in één keer geleerd; de kennis van woorden wordt langzaam opgebouwd. In het onderstaande schema staat opgesomd wat het leren van een woord allemaal kan inhouden:

VORM	Gesproken	R	Hoe klinkt dit woord?
		P	Hoe wordt dit woord uitgesproken?
	Geschreven	R	Hoe ziet het woord eruit?
		P	Hoe wordt het woord gespeld?
POSITIE	Grammaticaal	R	In welk zinspatroon staat het woord?
		R	In welke zinspatronen moet het woord gezet worden?
	Collocaties	R	Welke woorden zijn voor/na het woord te verwachten?
		P	Met welke woorden moet dit woord gecombineerd worden?
FUNCTIE	Frequentie	R	Hoe algemeen is het woord?
		P	Hoe vaak is het woord te gebruiken?
	Toepassing	R	Waar kan het woord verwacht worden?
		P	Wanneer kan dit woord gebruikt worden?
BETKENIS	Concept	R	Wat is de betekenis van het woord?
		P	Welk woord moet worden gebruikt om deze betekenis uit te drukken?
	Associaties	R	Welke andere woorden roept het woord op?
		P	Welke relaties met andere woorden zijn er te maken?

Didactiek:

Voorbewerken: activeer de voorkennis van de leerlingen en zorg voor betrokkenheid bij het onderwerp. (V)
 Semantiseren: leg het woord uit in de context. (S)
 Consolideren: oefen het woord in, zodat het een vaste plek krijgt in de woordenschat van de leerlingen. (CS)
 Controleren: controleer of de leerling het woord weet en kan gebruiken in een nieuwe context. (CT)

Concrete tips:

- Wordspin met consolideer- en controleermogelijkheden

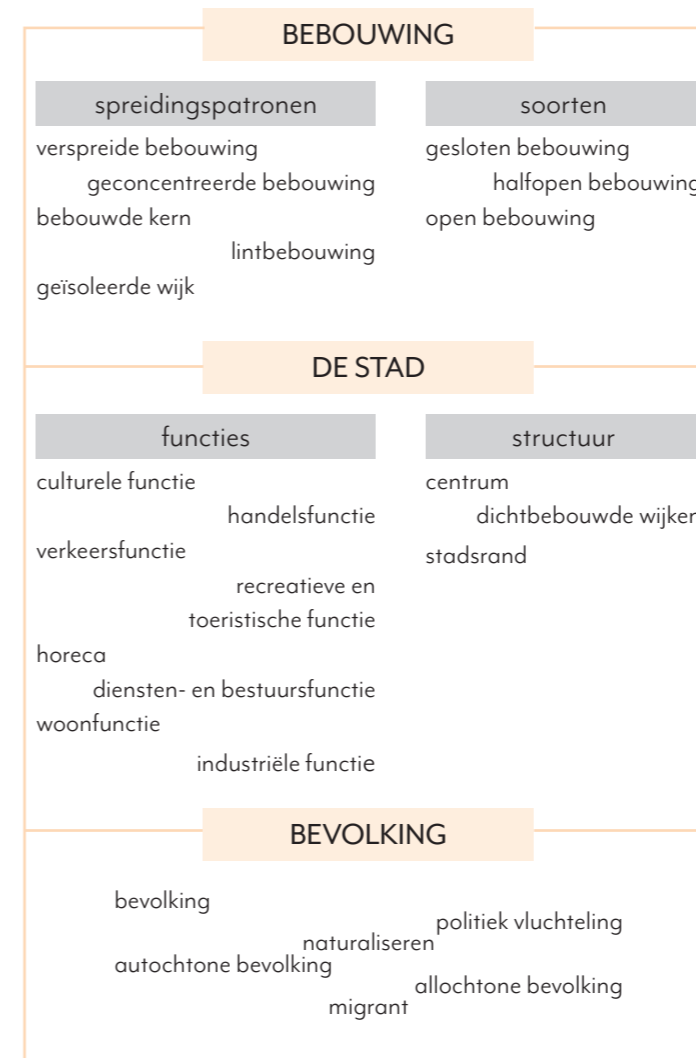
De woordspin wordt vaak ingezet aan het begin van de les om de voorkennis te activeren. Sterke leerlingen blijken dan snel een aantal woorden te bedenken bij het hoofdwoord, maar leerlingen met een kleiner woordennetwerk komen nauwelijks aan bod. Je biedt m.a.w. een woordspin pas aan als je de woorden gesemantiseerd hebt.

Je kunt de nieuw aangebrachte woorden consolideren met een woordspin op de volgende manier. Maak van die woordspin een affiche, zodat je een soort woordenschatmuur creëert. De woorden uit die woordspin heb je zorgvuldig uitgezocht, rekening houdend met het niveau van je klas. Met allerlei werkvormen, zoals raadspelletjes, kun je die woordenschat op eens speelse manier herhalen.

Je kunt alle woorden van de woordspin samen op een blad schrijven en de leerlingen de woordspin opnieuw laten maken. Bespreek de oefening om na te gaan of de betekenis van de losse woorden nog gekend is.

- Als mogelijke variant kun je ook bepaalde sleutelwoorden uit de woordspin verwijderen en leerlingen laten zoeken naar de ontbrekende woorden. Laat dezelfde woorden ook in latere lessen opnieuw gebruiken om ze de woordenschatkennis te controleren.

Voorbeeld op het einde van een module (Uit een lessenreeks aardrijkskunde – eerste jaar eerste graad – module bebouwing en bevolking.)
 Bebouwde kern – horeca – allochtone bevolking – open bebouwing – stadsrand – handel – centrum- geïsoleerde wijk – recreatie – migrant – functie- halfopen bebouwing - multiculturele samenleving - bebouwing- politiek vluchteling- naturaliseren – toerisme - dichtbebouwde wijken- diensten- lintbebouwing—geïsoleerde wijk- geconcentreerde bebouwing – gesloten bebouwing – wonen

- De leerlingen zelf een woordenlijst laten opstellen met woorden die ze niet kennen. Om de betekenis duidelijk te maken kun je verschillende dingen doen. Je kunt ze zelf een verklaring laten zoeken in een woordenboek, je kunt een medeleerling het woord laten uitlezen of je doet het zelf. Belangrijk is dat ze die woorden telkens in een de lescontext noteren. Het is sterk aanbevolen om ze die voorbeeldzinnen zelf te laten formuleren. Als je ze als leerkracht dicteert, dan zullen niet alle leerlingen de betekenis echt begrijpen.

- Betekenisonderhandeling. In klasgesprekken kun je met leerlingen aan betekenisonderhandeling doen. Als er een nieuw woord opduikt dat leerlingen niet begrijpen, kun je samen met hen de betekenis verhelderen. Je kunt ze ook helpen om een taaluiting preciezer of duidelijker te verwoorden. Betekenisonderhandeling gebeurt dus wanneer de leerkracht samen met leerlingen op zoek gaat naar een manier om de boodschap helder te krijgen.

Voorbeeld geschiedenis: Lk.: 'Wat is een farao?' Ll.: 'Een soort koning'. Lk: 'Inderdaad, een koning in het Oude Egypte'. Eventueel uitbreiding: 'Heeft België een koning? En Marokko? Syrië? Polen?'

Voorbeeld aardrijkskunde: Ll.: 'Wat is geconcentreerde bebouwing?'. Lk: ' Heb je het woord 'geconcentreerd ' al gehoord?'. Ll.: ' Ja, in tomatenpuree'. Lk: ' Inderdaad'. Wat betekent dit?'. Andere leerling: 'Veel deeltjes, dicht op elkaar'.

- Na een hoofdstuk of lessenreeks kun je op een snelle manier controleren of alle kernbegrippen, vakjargon, schooltaal gekend zijn. Welk woord bedoel ik? Voor de hoge taalniveaus: lees de omschrijving voor uit het woordenboek dat je voor de lessen gebruikt. Je kunt ook de voorbeeldzin gebruiken, zonder het woord te noemen. Voor lagere taalniveaus: maak een korte omschrijving of definitie van het woord, zoals in onderstaand voorbeeld.

Geef de juiste term voor:
iemand het staatsburgerschap verlenen/ iemand die uit een ander land komt Belg laten worden
antwoord: naturaliseren.
de reden waarvoor men een gebouw gebruikt
antwoord: functie

- Noteer voor de les een reeks woorden en vestig er al van in het begin de aandacht op. Kies naast kernwoorden meer woorden waarvan je wil dat leerlingen ze kunnen gebruiken. Zorg dat de leerlingen deze woorden onderstrepen in de tekst en vervolgens opnemen in hun (woord)schrift. Je kunt deze woordenlijsten ook uitdelen of opslaan in een digibord. Als die woorden ergens genoteerd staan, dan schep je gelegenheid om die te oefenen en te onthouden. Oefenen kun je door een van de bovenstaande werkvormen te gebruiken (bijvoorbeeld vijf minuten per les).

- Variant op vorige tip: laat de door jou gekozen woorden rubriceren (en uiteraard verklaren)

Vakwoorden – algemene woorden – schooltaalwoorden

vakwoorden	algemene woorden	schooltaalwoorden
aardrotatie	schijnbaar	verklaren
culmineren	etmaal	lokale tijd
firmament	afwijking	gevolgen
weersatelliet	doortocht van de zon	wentelen
meridiaan	illusie	minimum en maximum

- Laat de leerlingen de geselecteerde en gesemantiseerde woorden meteen gebruiken, ook in de lessen die volgen. Als je de kernwoorden hebt toegelicht, organiseer je de rest van de les zo dat de woorden een aantal keer ‘passeren’. Je kunt de woorden mondeling en schriftelijk laten herhalen, door bijvoorbeeld te noteren en te gebruiken in een presentatie.

- Toets de kennis van de woorden, bijvoorbeeld in een vaktoets. Je laat ze dus weten dat ze de aangeleerde begrippen de volgende keer moeten kennen.

- Maak een beeldwoordenboek met oefeningen op verschillende niveaus volgens de ABCD-methode van Neuner. Het beeldwoordenboek biedt de leerlingen visuele ondersteuning tijdens het aanleren van de nieuwe woordenschat. Vaktaal is voor de taalarme, de taalzwakke en de nieuwe leerlingen een struikelblok. Het beeldwoordenboek kan het leerplezier van die leerlingen stimuleren. Naast een beeld en een verklaring van het woord krijgen de leerlingen ook een zin waarin het woord wordt gebruikt. Die zin biedt talige ondersteuning bij de context waarin het woord gebruikt kan worden. Als de lesinhoud in de handboeken te abstract benaderd

wordt, kan het beeldwoordenboek helpen om de tekst te verhelderen.

bacteriën

heel kleine stoffen (=micro-organismen) die schadelijk kunnen zijn en infectie of ontsteking veroorzaken

De chirurg ontsmet zijn handen om aanwezige bacteriën te doden.

basaallaag

onderste laag van de opperhuid

In de basaallaag ontstaan dagelijks miljoenen nieuwe cellen.

bio

afgeleid van ‘biologisch’ = afkomstig van dieren- en plantvriendelijke landbouw en veeteelt of = geteeld met natuurlijke meststoffen en zonder gebruik van bestrijdingsmiddelen

In de winkel worden tegenwoordig veel bioproducten verkocht.

Ideaal is dat je naast een beeldwoordenboek ook een oefenbundel maakt waar leerlingen op eigen houtje aan kunnen werken, idealiter van receptief naar productief.

Oefening 1 (A-vragen). Noteer het juiste woord bij de foto (keuzewoorden) De leerlingen krijgen de woorden die ze moeten invullen bij de juiste foto. Leerlingen die de vakterminologie kennen, hoeven deze oefening niet te maken.

Oefening 2 (B-vragen). Noteer het juiste woord bij de foto. Bij deze oefening krijgen de leerlingen de keuzewoorden niet.

Oefening 3 (C-vragen). Zoek de juiste omschrijving van elk woord. In oefening 3 valt de visuele ondersteuning weg. De woorden uit de lijst moeten gelinkt worden met de juiste omschrijving. Door de juiste cijfers naast de letters te plaatsen, is het voor de leerkracht makkelijker om deze oefening te corrigeren.

Oefening 4 (D-vragen). Noteer het juiste woord in de zinnen. Hier valt de visuele ondersteuning weg. De leerlingen kunnen opnieuw gebruik maken van de keuzewoorden bovenaan. De leerkracht kan de keuzewoorden weglaten voor de taalsterke leerlingen.¹⁷

Meer inspiratie om woorden in te oefenen met leerlingen vind je in onderstaande werken: Nulft, D. van den, & M. Verhallen (2004). Het grote consolideerboek. 88 woordspelletjes voor het inoefenen van woorden. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands. Minnema, Lotte (2018). Woordenstroom. Werkvormen voor woordenschat. Bussum: Coutinho.

Richtlijn 5: Geef feedback op maat

Beginsituatie van ex-OKAN-leerlingen

Veel leerkrachten zitten met de handen in het haar wanneer ze plots ex-OKAN-leerlingen in hun klas krijgen. Hen zonder meer behandelen als de overige leerlingen in de klas lijkt onmogelijk. Bij de andere leerlingen heb je een relatief goed beeld van hun voorkennis en vaardigheden, maar bij de ex-OKAN-leerlingen weet je dit niet. Welke achtergrond hebben ze? Wat kennen/kunnen ze al? Begrijpen ze voldoende wat ze moeten doen tijdens de les?

Tijdens het onthaaljaar (OKAN) observeerden de leerkrachten hun leerlingen grondig. De resultaten van deze observaties en de werkpunten per leerling zijn opgenomen in een doorstroom- of vervolgdossier. OKAN-scholen formuleren naast een studieadvies ook steeds de noden van de leerlingen, wat uiteraard nuttige informatie is voor de vervolgscholen.

- Breng de beginsituatie van de ex-OKAN-leerlingen in kaart: zorg dat je over alle nuttige info beschikt uit het doorstroom- of vervolgdossier van deze leerlingen. Naast relevante persoonlijke gegevens staat daarin welke evolutie die leerling heeft doorgemaakt in de onthaalklas. Nodig eventueel de vervolgschoolcoach uit op school voor meer informatie.

- Bepaal de absolute basis voor jouw vak van waaruit de leerling kan groeien. Ga hiervoor kritisch door je leerplan. Neem hiervoor eventueel contact op met je pedagogisch begeleider. Bespreek wat mogelijk is binnen jouw vak.

Bekijk samen hoe je de doelen kan ‘ontvetten’: wat moet er zeker gezien zijn? Wat is uitbreidingsleerstof?

- Neem contact op met andere scholen en vraag naar ‘good practices’.
- Overleg met de ex-OKAN-leerling wat je verwacht voor jouw vak en hoe hij/zij dat zelf ervaart.
- Bekijk eventueel de mogelijkheden om ex-OKAN-leerlingen een aangepast traject te laten volgen op school.

Feedback tijdens de les

Sommige leerkrachten proberen na de les extra feedback te geven aan ex-OKAN-leerlingen, of ze nemen ze tijdens de les apart om bijvoorbeeld moeilijke woorden te verklaren of opdrachten grondiger toe te lichten. Deze aanpak levert echter (veel) druk op voor de leerkracht en op de leerling die het liefste als een reguliere leerling behandeld wordt.

Door tijdens de les aandacht te besteden aan onderstaande tips, kan een deel van de extra feedback na en tijdens de les gereduceerd worden en kom je tegemoet aan alle leerlingen:

- Geef bevestigende feedback bij een goed antwoord. Geef verhelderende feedback bij een vraag of onvolledig antwoord. Geef verbeterende feedback bij een vaag, onvolledig of fout antwoord. Vb. Wat is de hoek bij A? “Klein”. “Ja, het is een scherpe hoek”.
- Vraag geregeld feedback aan de leerlingen, maar vermijd daarbij ja/nee-vragen. Alle leerlingen zijn geneigd ‘ja’ te antwoorden wanneer de leerkracht vraagt of ze alles begrepen hebben.

¹⁷ Bron: De Laender (2019)

Feedback bij taken

Laat leerlingen feedback geven aan elkaar via een lijst met vooraf bepaalde en besproken criteria.

Vb. beoordelingsdocument: duopresentatie over een kern- en randassortiment van een buurtwinkel

	opvallend goed	goed	minder goed	slecht
18 Geeft een duidelijk overzicht van het assortiment.				
Geeft een duidelijk onderscheid tussen het kern- en randassortiment.				
Geeft duidelijk de knelpunten aan van de buurtwinkel.				
Geeft ook de positieve elementen aan van de buurtwinkel.				
Geeft een klaar advies over de mogelijke verschuivingen in het assortiment.				
De presentatie is helder gebracht.				
De spreker is duidelijk te verstaan.				
De presentatie is logisch opgebouwd.				

Laat leerlingen zichzelf evalueren bij bepaalde taaltaken via checklists.

Vb.: Formuleer een onderzoeksvraag

Een goede onderzoeksvraag (OV) formuleren doe je zo:	In orde?
Vraagvorm Hoe? Wat? Welke? ... Geen waarom-vraag Geen ja/nee-vraag	
Enkelvoudig Eén vraag De OV is niet direct op te lossen. Afgbakend en beknopt	
Ondubbelzinnig Precies omschreven Wat wil je onderzoeken of leren?	
Onderzoekbaar Meetbaar Uitvoerbaar in school Een verband	
Relevant Duidelijk doel Link met het thema Wat hoop je te leren?	

Vb.: Logboek van een activiteit¹⁹

Logboek

Iedere leerling houdt een logboek van de activiteit.

Datum	Activiteit	Wat heb ik gedaan?	Welke problemen?	Hoe opgelost?	Hoe was mijn bijdrage?	Waar schiet ik tekort?
Dit is me sterk bijgebleven gedurende deze activiteit.						
Naar aanleiding van deze activiteit vind ik dit een werkpunt voor mezelf.						
Naar aanleiding van deze activiteit vind ik dit een pluspunt voor mezelf.						

- Verwacht bij schriftelijke taken niet meteen volledig correcte zinnen. Fouten maken hoort bij het taalleerproces. Reken de ex-OKAN-leerlingen daar niet direct op af, maar probeer hen te ondersteunen en geef aan hoe het wel moet. Of geef ze extra steun, werk met gatenteksten, bezorg ze vertaalmogelijkheden, schrijfwijzers enz.
- Beoordeel inhoud en vorm steeds afzonderlijk en zorg daarbij ook voor voldoende en constructieve feedback. Als er binnen de school afspraken zijn gemaakt om geen punten te geven op taal binnen zaakvakken, hoeft dat niet te betekenen dat je geen feedback kan geven op de taal.

- Hanteer bij productieve vaardigheden (spreek- en schrijfpodochten) het ABCD-model.

- Maak een taalfoutenanalyse. Soms is het moeilijk om te bepalen waaraan de ex-OKAN-leerling eerst moet werken. Het overzicht van de basis NT2-grammatica dat Ann De Schrijver opstelde, kan helpen om die keuze te maken. Het somt de grammaticale items op die NT2-leerders onder de knie moeten hebben om op een bepaald niveau te kunnen communiceren.

NT2-grammatica²⁰

beginners:

- de enkelvoudige zin:
 - onderwerp – werkwoord – tijd – plaats - ...
 - inversie (in vraagzin en bij vooropgesteld zinsdeel)
- samengestelde zinnen met ‘maar – want – en – of’
- negatie: niet – geen
- substantief & lidwoord (vb. meervoud)
- bezittelijk voornaamwoord (mijn, haar, ...)
- aanwijzend voornaamwoord (deze, die, ...)
- vervinging substantieven door pronomina (personen, dingen)
- het adjectief:
 - basisregel: ‘e’ of niet
 - comparatief en superlatief (minstens receptief, best aanzet tot productief)
- uitdrukking van tegenwoordige tijd, toekomst en verleden:
 - perfectum ook productief: ook participia zonder ‘ge’ / basisregels ‘hebben’ en ‘zijn’
 - imperfectum productief voor ‘hebben’ en ‘zijn’, verder minstens receptief
- modale werkwoorden (willen, moeten, mogen, kunnen) & tangconstructie
- bijzinsconstructie met ‘omdat’
- constructie met ‘om + te + infinitief’: minstens receptief
- enkele zeer frequente scheidbare werkwoorden

halfgevorderden:

- imperfectum: productief
- uitbreidingsregels ‘het adjectief’
 - stofadjectieven en andere adjectieven op ‘-en’
 - comparatief en superlatief: productief
- bijzinconstructie met ‘dat’, ‘of’ en vraagwoorden (indirecte reden): minstens receptief
- relatieve bijzinnen (ook met prepositie)
- reflexieve werkwoorden
- scheidbare en onscheidbare werkwoorden
- het passief: minstens receptief

- infinitief met/zonder ‘te’
- irrealis en conditionalis: minstens receptief
- ‘er’
 - productief: als voorlopig onderwerp, als plaatsaanduiding, bij hoeveelheid
 - receptief: ter vervanging van substantieven, in passiefzinnen

gevorderden:

- bijzinsconstructies met allerlei voegwoorden
- het passief (uitbreiding: modalen in passiefconstructies)
- bijzinsconstructies met ‘dat’, ‘of’, en vraagwoorden
- irrealis en conditionalis: productief
- ‘er’: alles productief en ook details van volgorde
- Scheidbare werkwoorden: dubbelvormen
- Details over de volgorde van zinsdelen in de hoofdzin (bv. Plaats, tijd, lijdend voorwerp, meewerkend voorwerp, handelend voorwerp, ...)
- Details bij allerlei regels & uitzonderingen (bv. meervoud, adjectief, ...)

Op basis van deze lijst kun je in je foutenanalyse nagaan waaraan de leerling prioritair moet werken. Het heeft immers weinig zin om al fouten voor gevorderden aan te pakken als de basiskennis te gering is.

Je kunt dan een correctieblad opstellen afgestemd op de context van de leerlingen. Hieronder vind je hiervan een voorbeeld dat aangepast kan worden volgens jouw noden. De bedoeling is dat je onder elke taalfout een letter plaatst die verwijst naar een typische fout. Leer je leerlingen met het correctieblad werken en leer hen op zoek te gaan naar hun eigen fouten.

Voorbeeld van een correctieblad²¹ bij een schriftelijke taak. De leerkracht noteert via een code (H, L ...) welke fouten de leerling maakt. Op het correctieblad moet de leerling de correctie noteren.

18 http://www.steunpuntgok.be/downloads/evaluatievoorbeelden_wat_verkoopt_een_bakker.pdf

19 http://www.steunpuntgok.be/downloads/evaluatievoorbeelden_goede_vorbereiding.pdf

20 Bron: De Schryver, A. (1998)

21 Bron: Zo Gezegd 1.2

1 H = hoofdletter	
ik probeer snel te werken. H	aan het begin van een zin
Ik ga naar de les <u>fr</u> ans niet.	eigennamen
2 L= leesteken	
Ik heb niet boek L	
3v = woord te weinig	
Ik <u>v</u> een rode rugzak gekocht.	
4 woord = woord te veel	
Ik <u>doe</u> wil dat boek koop.	
5 W: woord is verkeerd	
Ik heb <u>niet</u> boek W	niet / geen
Ik ga naar <u>de</u> zwembad. W	lidwoord
Ik <u>heb</u> naar de leerkracht gegaan. W	hebben / zijn
6 S= woord is fout geschreven	
ik <u>prober</u> snel te werken. S	
7 P= plaats van het woord	
Morgen ik <u>kom</u> naar jou P	
8 WW= werkwoord niet goed vervoegd	
Hij heeft een <u>zwaar</u> schooltas. V	
Mijn <u>viends</u> wachten op mij. V	
9 WW= werkwoord niet goed vervoegd	
<u>Spreekt</u> jij ook Engels? ww	
10 T: verkeerde tijd	
Gisteren ik <u>kijk</u> naar show. T	

- Informeer leerlingen duidelijk vooraf over de talige verwachtingen van een opdracht. Ga je er bijvoorbeeld van uit dat het werkstuk door een moedertaalspreker is nagelezen of net niet?
- Geef duidelijk aan welke aspecten van taal in jouw opdracht meetellen. Hou er rekening mee dat een strenge beoordeling op het vlak van grammatica of spelling leerlingen kan afremmen. Bij een bepaalde taak nemen ze dan liever geen risico en hanteren ze bewust eenvoudig taalgebruik, ten koste van de inhoud.
- Heel wat nuttige tips en andere mogelijkheden om breed te evalueren vind je op de site van het Steunpunt GOK: www.steunpuntgok.be/downloads/evaluatievoorbeelden.

Hoe kunnen zaakvakleerkrachten hun evaluatie afstemmen op ex-OKAN-leerlingen?

Schoolbrede aanpak

Breng de beginsituatie van ex-OKAN-leerlingen in kaart: zorg dat alle leerkrachten van de ex-OKAN-leerling over de nuttige info beschikken uit het doorstroomdossier van je ex-OKAN-leerling. Nodig eventueel de vervolgschoolcoach uit op school voor meer informatie of neem contact op met de OKAN-school van de leerling.

Zorg dat de nuttige gegevens uit het doorstroomdossier of de bijkomende informatie van de vervolgschoolcoach over de ex-OKAN-leerlingen met de juiste collega's worden gedeeld.

Probeer de inschrijving van ex-OKAN-leerlingen op school optimaal (of optimaler) te laten verlopen. Komt de leerling samen met zijn/haar vervolgschoolcoach om zich in te schrijven? Is er een gesprek? Met welke partners? Wat wordt daarbij inhoudelijk besproken?

Bepaal op schoolniveau hoe je de start van het schooljaar zo vlot mogelijk kunt laten verlopen voor de ex-OKAN-leerlingen. Hoe verloopt de opvang begin september? Wie neemt de opvang op zich? Ligt dit vast of gebeurt dit op vrijwillige basis?

Sommige scholen sluiten een soort overeenkomst met de ex-OKAN-leerling af wanneer hij/zij start op de vervolgschool. Daarin staat duidelijk beschreven welke hulp de school aan die leerling kan geven, wat de school van de leerling verwacht en hoe de ouders/voogd een actieve rol kunnen spelen.

Betrek de ouders bij de schoolloopbaan van hun kind. Schrijf bij de inschrijving meerdere contactgegevens op en neem zo veel mogelijk rechtstreeks contact op met hen. Soms hebben ze niet de cultuur om op schriftelijke boodschappen te reageren. Je bent er ook niet zeker van of ze de boodschap begrijpen. Contacteer indien nodig een tolk via het CLB of de integratiedienst.

Geef de toelatingsklassenraad (na 25 lesdagen van de ex-OKAN-leerling op de vervolgschool) inhoudelijk vorm en nodig hierop ook eventueel de vervolgschoolcoach uit. Voor de inhoudelijke voorbereiding kun je een sjabloon gebruiken (zie volgende pagina).

Beste leraar		
In (klas) zitten volgende ex-okan leerlingen: (namen leerlingen). Deze leerlingen hebben recht op een toelatingsklassenraad. Deze wordt georganiseerd op (datum TKR).		
Om op de toelatingsklassenraad tot een goede inschatting van de slaagkansen van deze leerlingen te kunnen komen, wilden wij u vragen ter voorbereiding onderstaande evaluatie in te vullen.		
aandachtspunten	inschatting	opmerkingen
1. De leerling kan zelfstandig een opdracht uitvoeren	-- - +/- + ++	
2. De leerling probeert de lessen actief mee te volgen.	-- - +/- + ++	
3. De leerling begrijpt mondelinge instructies.		
4. De leerling begrijpt schriftelijke instructies.	-- - +/- + ++	
5. De leerling neemt nieuwe kennis op en maakt vooruitgang.	-- - +/- + ++	

Sommige scholen kiezen voor hun ex-OKAN-leerlingen voor een inlooperperiode in de eerste weken op de vervolgschool, vanaf de eerste lesweek tot aan de toelatingsklassenraad. De ex-OKAN-leerlingen krijgen zo de tijd om te wennen aan de nieuwe context en krijgen een optimale startkans in hun 'stille periode'. In deze weken zetten ze zich zo actief mogelijk in, expliciteren hun leerkrachten hun verwachtingen en maken ze extra tijd voor feedback op evaluaties en opdrachten. Er worden echter nog geen punten gegeven.

Differentiatie bij evaluatie is wettelijk toelaatbaar. Op basis van objectieve gronden is een individueel traject of leertraject op maat te verantwoorden. Het handboek van Vandecandelaere (2020) kan daarbij heel inspirerend zijn.²² Om te vermijden dat medeleerlingen zich onheus behandeld voelen, is het belangrijk op voorhand

maatregelen duidelijk af te grenzen. Deze maatregelen hebben het meest draagkracht als ze in samenspraak met alle collega's van de klassenraad worden bepaald en aan alle betrokkenen worden meegedeeld in een 'maatregelenplan ex-OKAN' of een 'individueel begeleidingsplan ex-OKAN'.

Wees je bewust van de autonome en discretionaire beslissingsbevoegdheid van de delibererende klassenraad (Omzendbrief SO64, datum laatste wijziging 14/08/2020).

Aanpak binnen je vak Doelen vastleggen

Ga kritisch door je leerplan en bepaal de basis voor jouw vak van waaruit de ex-OKAN-leerling kan groeien. Volg hiervoor je doelen en niet de handboeken. Neem hiervoor eventueel contact op met je pedagogisch begeleider en je vakcollega's. Bespreek wat mogelijk is binnen jouw vak. Bekijk samen hoe je de doelen kan 'ontvetten': wat moet er zeker gezien zijn? Wat is uitbreidingsleerstof? Neem contact op met andere scholen en vraag naar 'good practices'.

Wissel ervaringen uit met collega's uit andere vakgroepen. Ga van daaruit op zoek naar een algemene visie voor jullie school. In welke vakken ga je dispensereren/remediëren/compenseren? Voor welke leerlingen?

Formuleer vanuit dit kader voor jouw vak de vak- en taaldoelen. Maak op basis daarvan een lijst met de vaktaal en schooltaalwoorden. Als je werkt met een handboek, kun je op basis van deze vak- en taaldoelen nagaan welke onderdelen je zult schrappen, aanpassen of vervangen.

Nultoetsen

Om de ex-OKAN-leerlingen in je klas verder te ondersteunen, ook in hun lopende taalverwervingsproces, is het belangrijk om zicht te krijgen op hun startniveau. Zodra je hier een zicht op hebt, kun je beter opvolgen of er vooruitgang is. Het is die vooruitgang die aangeeft in welke mate de ex-OKAN-leerling in staat zal zijn om in de loop van het schooljaar bij te benen met de andere leerlingen. Daarom geven sommige leerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de klas 'nultoetsen'. Deze toetsen dienen enkel om een beeld te geven van wat de leerlingen al kunnen (zowel vak- als taaldoelen), niet om een score te geven.

Let bij het bekijken van de testen op het woordgebruik van de leerlingen: gebruiken ze nog voornamelijk thuistaal, of wordt ook al aangeleerde schooltaal gebruikt om bv. kernbegrippen te omschrijven.

Didactische suggesties bij de voorbereiding van het examen

- Laat je examenvragen of -opdrachten aansluiten bij de les- en taaldoelen die je centraal stelde.
- Bouw je examenvragen op van gemakkelijk naar moeilijk, van concreet naar abstract.
- Formuleer je examenvragen begrijpelijk, enkelvoudig en correct.
- Bij bepaalde vragen kun je het antwoord structureren en zo taalsteun bieden aan de leerling.
- Laat leerlingen kiezen tussen een schriftelijk of een mondeling examen.
- Geef ex-OKAN-leerlingen eventueel wat extra tijd om het examen af te leggen.
- Betrek de leerlingen bij de voorbereiding van de toetsen.
 - Geef vooraf de antwoorden op vragen en laat de leerlingen er de passende vragen bij bedenken.
 - Laat de leerlingen zelf vragen bedenken bij de leerstof.
 - Geef aanwijzingen voor het oplossen van bepaalde vragen.
 - Geef een aantal willekeurige vragen bij de leerstof. Laat de leerlingen de vragen ordenen naar de vindplaats.
 - Laat leerlingen elkaars antwoorden nakijken en bespreken waarom een bepaald antwoord beter is.
 - Geef een leeg 'kennen-en-kunnensjabloon'. Maak van de inhoud kaartjes en laat hen in duo puzzelen.
 - Geef een leeg 'kennen-en-kunnensjabloon' waarin enkele (al dan niet ludieke) fouten geslopen zijn. Laat hen de fouten opsporen.
 - Laat de leerlingen zelf een 'kennen-en-kunnenoverzicht' opstellen en dit onderling vergelijken.
- Geef bepaalde leerlingen de examenvragen ook in hun moedertaal, maar laat ze de antwoorden in het Nederlands noteren of zeggen.
- Betrek de leerlingen bij de evaluatie. Laat ze bijvoorbeeld voor een deel van de scores mee-evalueren.
- Laat de vragen op het mondeling examen ook op papier zien aan de leerlingen.
- Noteer schriftelijk de beoordelingscriteria voor het mondeling examen.
- Geef eventueel een stappenplan mee bij de vragen en instructies van een toets.

Stappenplan toetsen: vragen en instructies²³

Voor	Tijdens	Na
<ul style="list-style-type: none"> • Ik lees eerst heel de toets. • Ik zoek moeilijke opdrachten op in mijn studieschrift. • Ik vraag uitleg bij de vragen die ik niet begrijp. • Ik antwoord daarna vraag per vraag. • Ik lees mijn toets na. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ik lees de hele vraag. • Ik onderstreep de opdrachtwoorden. • Ik omcirkel de onderverdelingen (en, ook, a), b) ...) • Ik gebruik een kladblad voor moeilijke vragen / woorden. • Ik beantwoord de vragen leesbaar en ordelijk op de toets. 	Ik lees alle vragen na en denk twee keer na.

Didactische suggesties bij de correctie van het examen en de daaropvolgende klassenraad:

Focus op het proces. Gebruik de nultoets van de leerling als startpunt. Bedenk wat voor jou voldoende vooruitgang/ goede vooruitgang/ zeer goede vooruitgang is in zijn/haar geval.

- Maak notities tijdens het corrigeren. Een totaalpunt is weinigzeggend op een klassenraad, zeker als je de doelen aangepast hebt. Mogelijke aandachtspunten:
 - Scoort de leerling alleen op receptieve vragen? Of is hij /zij ook al in staat tot productie?
 - Is hij/zij erin geslaagd thuis de leerstof te verwerken? Heeft hij/zij niet gestudeerd?
 - Heeft hij/zij alles uit het hoofd geleerd zonder iets te begrijpen?
 - Begreep de leerling de vragen? Heeft hij/zij alle vragen voldoende zorgvuldig beantwoord? Had hij/zij voldoende tijd?
- Gerichtte vakinhoudelijke feedback is heel belangrijk voor ex-OKAN-leerlingen. Formuleer voor elke leerling bijvoorbeeld een sterk punt en een werkpunt. Noteer die op het rapport of vermeld ze tijdens het oudercontact. Kom er regelmatig op terug ter voorbereiding van het tweede examen. Bekijk na dat examen of er evolutie is.
- Gebruik eventueel een vorm van 'dialoogtoets', ook op het examen. Laat leerlingen reflecteren over hun eigen leerproces en ook zelf een sterk punt en een werkpunt formuleren.

Uitgewerkt lesmateriaal volgens de vijf didactische richtlijnen

Tijdens het navormingstraject 'Duurzame taalondersteuning voor ex-OKAN-leerlingen in het secundair onderwijs' stelden de deelnemers lesmateriaal op met aandacht voor de vijf didactische richtlijnen die centraal staan in deze tool. Ook de studenten van de lerarenopleiding VIVES-campus Torhout herwerkten bestaand lesmateriaal met het oog op duurzame taalondersteuning binnen de verschillende vakken. Het ontwikkelde lesmateriaal wordt beschikbaar gesteld via een digitaal deelplatform. Wie dit deelplatform wil bekijken, kan hiervoor een aanvraag sturen naar één van beide onderzoeksverantwoordelijken:

Ingrid Declercq
ingrid.declercq@vives.be

Liesbeth Ghesquière
liesbeth.ghesquiere@vives.be

Bronnen

- Bogaert, N., & Van den Branden, K. (2011). Handboek taalbeleid secundair onderwijs. Leuven/Den Haag: Acco.
- Bolle, T., & Van Meelis, I. (2014). Taalbewust beroepsonderwijs. Vijf vuistregels voor effectieve didactiek. Bussum: Coutinho.
- Creten, P. (2019). Taalontwikkelen lesgeven: 'Open de poort naar taal'. Klasse, 18 september 2019.
- de Coole, D., & Valk, A. (2015) Actief met taal. Didactische werkvormen voor het talenonderwijs. Bussum: Coutinho.
- Declercq, I., & Ghesquière, L. (2019) Didactische taalondersteuning voor zaakvakleerkrachten met ex-OKAN-leerlingen in de klas [onderzoeksrapport]. Torhout: VIVES.
- Declercq, I., & Ghesquière, L. (2020) Duurzame taalondersteuning voor ex-OKAN-leerlingen in het secundair onderwijs [onderzoeksrapport]. Torhout: VIVES.
- De Laender, Q. (2019). Vaktaal voor OKAN-leerlingen [Bachelorproef]. Torhout: VIVES Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs.
- De Schryver, A. (1998) Overzicht NT2-grammatica [losbladig werk]. ICTL (interfacultair centrum toegepaste linguïstiek, UFSIA, Antwerpen: Veerle Frateur – Jes Leysen): niveaus A – B – C, Brussel: CVO kamer voor handel en nijverheid.
- Fonteyn, S. (2019). Taalgericht lesgeven aan ex-OKAN-leerlingen [losbladig werk]. Antwerpen: CNO.
- Functioneel meertalig leren in het secundair onderwijs [Website]. Geraadpleegd op 2 maart 2020 via <https://stad.gent/nl/onderwijscentrum-gent/diversiteit/meertaligheid-en-talensensibilisering/functioneel-meertalig-leren-het-secundair-onderwijs>
- Hajer, M. & Meestringa, T. (2015) Handboek taalgericht vakonderwijs. Bussum: Coutinho.

Lenaerts L., & Wauthier Y. (2014) Geen pANiek. Leuven: Garant.

Meirsschaut, M. & Ruys, I. (2018) Teamteaching: samen onderweg. Een leidraad voor de praktijk. Artevelde Hogeschool / Steunpunt onderwijsonderzoek.

Pector, W. (2020). Taaltools. Geraadpleegd op 21 februari 2020 via <https://wimpectoor.wixsite.com/taaltools>

Steehouder, M., et al. (2012). Leren communiceren. Handboek voor mondelinge en schriftelijke communicatie. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Van Ael, G., et al. (2007). Taal als sleutel. Tips voor de ondersteuning van anderstalige leerlingen. Haasrode: OKAN Sint-Albertuscollege Haasrode.

Van de Leeuw, B., Hajer, M., e.a. (2013). Werken aan vaktaal bij mensen- en maatschappijvakken. Enschede: SLO.

Vandecandelaere, M. (2020) Flexibele leerwegen voor meertalige nieuwkomers in het basis- en secundair onderwijs. Tielt: Lannoo.

Van Lerberghe, J. (2020). Taalvaardigheid bevorderen in wetenschapsvakken [Bachelorproef]. Torhout: VIVES Bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs.

Verhoeven, L., & Vermeer, A. (1989). Diagnose van kindertaal. Nederlandse taalvaardigheid van autochtone en allochtone kinderen. Tilburg: Zwijzen.

Vermeer, A. (2010). Handboek Nederlands als Tweede Taal. Bussum: Coutinho.

Zijlmans, L. (2014). Lesvaardig. Basisdidactiek NT2. Amsterdam: Boom.

Inspirerende workshops en navormingen

Fonteyn, S. Taalgericht lesgeven aan ex-OKAN-leerlingen – Navoming U Antwerpen, 14 oktober en 6 november 2019.

Gobyn, S. Ex-OKAN'ers in je klas? Zo ga je aan de slag – Navorming Ku Leuven, 7 november 2019.

Videomateriaal taalontwikkelen lesgeven

Taalontwikkelen lesgeven, hoe doe je dat? [Website]. Geraadpleegd op 11 maart 2020 via www.arteveldehogeschool.be/sites/default/files/studieadvies_taalontwikkelenlesgeven_leidraad_03.pdf

Geletterdheid [Website]. Geraadpleegd op 21 maart 2020 via www.geletterdheid.org/index.php?idMenu=179

Taalsteun- taalontwikkelen lesgeven [videobestand]. Geraadpleegd op 6 maart 2020 via www.youtube.com/watch?v=40P-2Kp_Vzl

Interactie- taalontwikkelen lesgeven [videobestand]. Geraadpleegd op 6 maart 2020 via www.youtube.com/watch?v=4xIKDMvaGtK

Context- taalontwikkelen lesgeven [videobestand]. Geraadpleegd op 6 maart 2020 via www.youtube.com/watch?v=fZwchHhvefY

